

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KOMPARATIVNU KNJIŽEVNOST I INFORMACIJSKE NAUKE

Edina Saračević, BA

**Uporedna analiza zakonske regulative arhivske, bibliotečke i
muzejske djelatnosti u Bosni i Hercegovini**

Završni magistarski rad

Mentorica:

Prof. dr. Lejla Kodrić Zaimović

Sarajevo, 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
1.1. CILJ ISTRAŽIVANJA	7
1.2. PREDMET I PROBLEM ISTRAŽIVANJA	8
1.3. HIPOTEZE	8
1.4. METODE ISTRAŽIVANJA	8
2. MEĐUNARODNE DEKLARACIJE, REZOLUCIJE I PREPORUKE O KULTURI MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA	10
3. ZAKONSKO UREĐENJE KULTURNIH DJELATNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ	17
4. ZAKONSKA REGULATIVA BOSNE I HERCEGOVINE.....	21
4.1.Zakonski aspekti ustroja i nadležnosti arhiva	21
4.2.Muzejska djelatnost	29
4.3.Bibliotečka djelatnost u BiH.....	40
4.4.Digitalizacija građe i realizacija digitalnih informacijskih usluga – Vid masovnije saradnje BAM zajednice	50
5. NAČINI ZA UNAPREĐENJE BIBLIOTEČKE, ARHIVSKE I MUZEJSKE DJELATNOSTI U BiH.....	55
6. ZAKLJUČAK.....	58
LITERATURA	60

SAŽETAK

Najdominantnije baštinske ustanove u Bosni i Hercegovini - arhiv, biblioteka i muzej, kako se u praksi kontinuirano pokazuje, nemaju valjanu pravnu regulativu, a ove tri ustanove su od posebne važnosti u očuvanju identiteta naroda i države. Svi oblici djelovanja ustanova ili institucija koje se bave kulturnom baštinom moraju biti uređeni posebnim zakonskim aktima i podaktima. Zbog decentralizovane nadležnosti na nivou Bosne i Hercegovine ne postoji jedinstvena kulturna politika, niti jedinstven zakon koji bi regulisao ovaj sektor. Zbog toga baštinske ustanove dijele slične otežavajuće okolnosti svog djelovanja, uključujući probleme finansiranja te prostornih, kadrovskih i resursnih ograničenja. Također, učešće nevladinog sektora u kreiranju kulturne politike BiH moglo bi biti puno značajnije.

Ključne riječi: baštinske ustanove, muzej, arhiv, biblioteka, Bosna i Hercegovina, zakonska regulativa

1. UVOD

Završni rad na temu *Uporedna analiza zakonske regulative arhivske, bibliotečke i muzejske djelatnosti u Bosni i Hercegovini* bavi se institucionalnim i zakonodavnim položajem baštinskih institucija. Predmet ovog rada je istraživanje sadašnjeg statusa biblioteka, arhiva i muzeja i njihove uloge i značaja u kulturnoj politici BiH.

Arhivi, biblioteke i muzeji predstavljaju baštinske ustanove od posebne važnosti za cjelokupnu društvenu zajednicu budući da kulturno-historijsko naslijeđe ima presudnu ulogu u očuvanju identiteta naroda i države. Njihovi glavni zadaci su prikupljanje, selekcija, organizacija, čuvanje kulturne i historijske baštine s ciljem informisanja i edukacije korisnika, osiguravanja slobodnog pristupa znanju i pružanja podrške kulturnom, društvenom i ekonomskom razvoju zajednice. One trajno čuvaju kulturno naslijeđe jedne države i zbog toga je vrlo važno da održavaju partnerske odnose i da ostvaruju saradnju. Prema smjernicama EU i smjernicama za zakonsku regulativu provođenja politike u baštinskim institucijama (ICA, ICOM, IFLA)¹ jasno je navedeno da su od velikog značaja za Evropu u smislu otvaranja prema javnosti i njenom obrazovanju, širenja tolerancije i pripadnosti EU zajednici te razvoja održivog evropskog društva.

Svi oblici djelovanja institucija ili ustanova koje se bave kulturnom baštinom moraju biti uređeni zakonskim i podzakonskim propisima države. U najširem smislu to bi bio skup pravnih normi koje uređuju društvene odnose u vezi sa spomenicima kulture, arhitekture, umjetnosti, historije i sl., Ustavom i zakonima propisanih u cilju trajnog očuvanja materijalnih i duhovnih vrijednosti. Složenost pravno-političkog ustrojstva BiH je uslovlila i složen sistem nadležnosti nad oblasti kulture. Naime, nadležnost je decentralizirana, što je uzrokovalo nepostojanje utvrđene i konzistentne državne kulturne politike koja bi se provodila u svim dijelovima BiH. U Ustavu BiH se ne spominje područje kulture kao područje od posebnog interesa za državu. Ustav Federacije BiH daje ovlasti kantonima za utvrđivanje i provođenje kulturne politike u Federaciji, a ne postoji krovni zakon koji reguliše ovu djelatnost na području cijele BiH. Zbog toga baštinske ustanove dijele slične otežavajuće okolnosti svog djelovanja danas, uključujući probleme finansiranja, prostornih, kadrovskih i resursnih ograničenja. Saradnjom bi mogle dosta unaprijediti svoje djelovanje ali uz veliku pomoć institucija vlasti i cijelog društva.

---

¹ International Council on Archives, International Council on Museums, International Federation of Library Associations and Institutions

Pored kantonalnih, federalnih i republičkih zakona i zakonskih odredbi u oblasti kulture i kulturnog naslijeđa, na međunarodnom nivou postoji nekoliko konvencija i preporuka koje tretiraju pitanja iz ove oblasti. Učešće nevladinog sektora u kreiranju kulturne politike je značajno, ali je nedovoljno podržano sistemskim mjerama i kulturnom politikom.

Svaki pravni sistem mora imati svoje utemeljenje, bazu ili izvore. Izvore prava u oblasti kulture dijelimo u pet cjelina:

- a. Ustav i ustavne odredbe;
- b. Međunarodnopravni izvori (konvencije i međunarodni ugovori);
- c. Propisi o kulturnim pravima manjinskih zajednica;
- d. Opći propisi od značaja za kulturu i djelovanje u polju kulture (zakon o radu, zakon o upravnom postupku, krivični zakon, zakon o javnim nabavkama, propisi iz oblasti carina i poreza i sl.) i
- e. Specifični propisi u kulturi (tu spada i zakon o muzejima).

Pravna praksa poznaje zakone općeg karaktera (*lex generalis*) i specifične zakone (*lex specialis*). Prema mišljenju Seada Dedića zakon o ustanovama jeste *lex generalis* u odnosu na zakon o muzejskoj djelatnosti.² Tamo gdje ne postoji poseban zakon o ustanovama, *lex generalis* bio bi direktno Ustav. Postoje i mišljenja da su zakonski propisi koji tretiraju oblasti poput muzejske i galerijske zakoni *sui generis* (svoje vrste) jer su jedinstveni po sebi.

Ako bismo muzejsku djelatnost pokušali smjestiti unutar općeprihvaćenih podjela prava na njegove grane (ustavno, porodično, građansko, privredno, trgovačko, socijalno i dr.) gore navedene djelatnosti pripadale bi polju/djelokrugu upravnoga prava.³ U Bosni i Hercegovini situacija je, kada je riječ o djelovanju zakonodavstva u polju kulture pa time i muzejske djelatnosti, usložnjena komplikovanom administrativno-upravnom organizacijom zemlje. Tako danas ne postoji nacionalni, odnosno državni zakon o muzejskoj djelatnosti za prostor Bosne i Hercegovine⁴ niti zakonom definisana centralna muzejska ustanova, ali postoje zakoni i podzakonski pravni akti (uredbe – podzakonski propis regulatorno-izvršnog karaktera podređen zakonu i njime ograničen,

---

² Dedić, S. (2001). Upravno pravo. Magistrat: Sarajevo. Str. 140.

³ Meštrović, I. (2003). Upravnopravno uređenje muzejske djelatnosti, ETHNOLOGICA DALMATICA, vol.12, br.1, izd.Etnografski muzej, Split. Str.137-138.

⁴ Visković, N. (1996). Država i pravo, izd. Studentska štamparija, Sarajevo. Str. 263-264.

pravilnici – najvažniji normativni akti organa uprave kojima se uređuje unutarnja organizacija i rad, uputstva – normativna akta tehničkog karaktera) koji ovu oblast reguliraju na nivou entiteta Republike Srpske⁵ te pojedinih kantona u Federaciji BiH⁶ (kantoni svojim ustavima imaju nadležnosti u polju obrazovanja, nauke i kulture kao i kreiranja i sprovođenja kulturne politike).

U Republici Srpskoj je za oblast kulture i javnih ustanova kulture direktno nadležno Ministarstvo prosvjete i kulture.⁷ Članom 89. Ustava ovog entiteta uspostavljen je i Senat kao savjetodavno tijelo koje razmatra i pitanja od kulturnog značaja za Republiku Srpsku.⁸

Kantoni u Federaciji BiH koji nisu usvojili svoj muzejski zakon i prateće pravne akte (trenutno su to: Posavski - Orašje, Srednjobosanski - Travnik, Kanton br.10 - Livno, Hercegovačko – neretvanski - Mostar, Zapadnohercegovački - Široki Brijeg i Bosanskopodrinjski - Goražde) još koriste propise o muzejskoj djelatnosti donesene tokom ratnih godina, 1993-1995. Danas na tom području djeluje više muzeja i galerija kao što su: Muzejska zbirka u Neumu, Muzej Hercegovine u Mostaru, Franjevački muzej Rama-Šćit u Prozoru, Franjevački muzej u Tomislavgradu, Franjevački muzej i galerija Gorica kod Livna, Zavičajni muzej Travnik, Muzej II zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu. Iako postoji ustavna mogućnost da kantoni prenesu svoje pojedine ovlasti⁹ na grad, općinu ili Federaciju BiH, niti jedan od kantona koji trenutno nema zakonom uređenu muzejsku djelatnost istu nije prenio na niži ili viši nivo vlasti i uprave. Ni Brčko Distrikt BiH nema vlastitu muzejsku legislativu.¹⁰ Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, u članu 15. definisane su ovlasti Ministarstva civilnih poslova BiH među kojima je i „izvršavanje zadataka koji su u nadležnosti BiH i koji se odnose na utvrđivanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, utvrđivanje planova entitetskih tijela vlasti i definisanje strategije na međunarodnom planu u područjima kulture i sporta“.¹¹

---

⁵ Aneksom IV Mirovskog Ugovora iz Deytona potpisanog 14. decembra 1995. u Parizu koji predstavlja Ustav BiH, jasno su precizirane ovlasti države BiH u kojima oblast obrazovanja, kulture i nauke nisu navedene. To pak ne znači da su spomenute oblasti prestale postojati i da na prostoru BiH ne rade osnovne i srednje škole, univerziteti i fakulteti, instituti, biblioteke, pozorišta, galerije. Osnivačka prava većine bivših republičkih ili regionalnih ustanova preuzeli su niži nivoi vlasti koji su novim ustavnim rješenjem dobili ingerencije nad obrazovanjem, kulturom i naukom.

⁶ Amandman XXXII, stav 12 na član 68. Ustava Republike Srpske uređuje nadležnost RS u pitanjima omladine, obrazovanja, kulture.

⁷ Ustav Federacije BiH, pogl. III, član 4. kaže da kantoni imaju one nadležnosti koje izričito nisu date Federaciji.

⁸ Antolović, 2012., 100.

⁹ Ustav Federacije BiH, V, član 2.

¹⁰ Statutom Brčko Distrikta BiH, član 8., stav 1. paragraf e navedeno je da Distrikt ima ovlasti u oblasti kulture. Iako u Brčkom postoji likovna galerija osnovana 1975. godine, do kraja 2015. godine nije postojao zakon ili uredba o muzejsko-galerijskoj djelatnosti.

¹¹ Sl. glasnik BiH, br.5/03.

Arhivi predstavljaju javne ustanove koje vrše zaštitu i uslovljeni smještaj arhivske građe, obavljaju stalni nadzor nad registratorskim materijalom i obezbjeđuju korištenje i publikovanje arhivske građe. Sadržaj fondova bilo kojeg arhiva direktno zavisi o upravopolitičkom nivou zajednice u kojoj djeluje i u određenom je historijskom razdoblju najvjerniji izraz života i rada u njoj. Najveći broj dokumenata koji se čuva u arhivima odnosi se na aktivnosti državne vlasti, upravnih organa i organizacija različitih nivoa, sudova, ekonomskih subjekata, javnih ustanova te porodica i pojedinaca koji su u javnom životu jedne zajednice imali važnu ulogu.

Arhiv je jedna od temeljnih državnih institucija. Nemoguće je imati državu bez arhiva. Zvanična arhivska struka u Bosni i Hercegovini počinje s osnivanjem Arhiva Bosne i Hercegovine 12. decembra 1947. godine. Nekoliko mjeseci kasnije, 3. maja 1948. godine, formiran je i Arhiv Grada Sarajeva, tj. Historijski arhiv Sarajevo, kako se danas zove. U ranijim periodima iznalaženi su različiti modaliteti čuvanja arhivske građe. Međutim, do osnivanja Arhiva nakon Drugog svjetskog rata teško je, gotovo nemoguće, pronaći kontinuitet očuvanja dokumenata. Trusno i nestabilno balkansko tlo dodatno je na to utjecalo i ishodilo nemjerljivim gubicima u važnim dokumentima.

Arhivska djelatnost u Bosni i Hercegovini odvija se na tri nivoa: državnom, entitetskom i kantonalnom u Federaciji BiH. Takvo rješenje isključuje mogućnost jedinstvenog zakona o arhivskoj službi te nameće situaciju u kojoj svi nivoi vlasti rješavaju pitanja zaštite svoje registraturne i arhivske građe u okviru svojih teritorijalnih okvira, svojim zakonskim i podzakonskim aktima. Zakonom o arhivskoj građi i Arhivu Bosne i Hercegovine¹² iz 2001. godine uređen je pravni status Arhiva Bosne i Hercegovine koji djeluje kao institucija BiH sa sjedištem u Sarajevu, te se njime uređuje: evidentiranje, prikupljanje, preuzimanje, čuvanje, zaštita, sređivanje, obrada, uvjeti korištenja, istraživanje i publiciranje arhivske građe iz ovlasti Arhiva BiH. Zakonom o arhivskoj građi i Arhivu Bosne i Hercegovine u članku 30. propisano je da je arhivska služba javna djelatnost na cijelom području BiH, te da tu službu obavljaju: Arhiv Bosne i Hercegovine, Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine, Arhiv Republike Srpske, međuopćinski, kantonalni, međukantonalni, te arhivi jedinica lokalne uprave. Iako je istim Zakonom u članku 2. vrlo jasno određeno kako je arhivska građa dio baštine BiH, kao i svjetske kulturne baštine, te je stoga državno dobro od općeg interesa i značaja. Ujedno je propisano da se na zaštitu arhivske građe primjenjuju ne samo propisi o arhivima već i propisi o zaštiti kulturnih dobara BiH i entiteta.

---

¹² Zakon o arhivskoj građi i Arhivu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 16/01)

Na području Federacije Bosne i Hercegovine 1997.g s radom je započeo Arhiv Federacije kao entitetski arhiv, a važeći zakon koji uređuje arhivsku oblast na nivou Federacije je Zakon o arhivskoj građi Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH, br. 45/02).

Ovakvoj organizacionoj shemi pridružuje se i Arhiv Republike Srpske s važećim propisima¹³, Arhiv Brčko Distrikta te sedam kantonalnih arhiva u Federaciji Bosne i Hercegovine, i to u: Sarajevu, Travniku, Mostaru, Tuzli, Širokom Brijegu, Goraždu i Bihaću, s tim da pojedini kantoni još uvijek nisu regulisali ovu oblast, pa je arhivska građa u nekim područjima Bosne i Hercegovine još uvijek nezaštićena i bez nadležne arhivske ustanove.

Arhivska djelatnost u BiH u organizacionom i zakonodavnom smislu djeluje već više od pola stoljeća, ali i u ovom trenutku bori se sa mnogim problema, kako onim zaostalim iz prethodnog perioda, tako i onim novim izazvanim tehnološkim napretkom i modernizacijom arhivske djelatnosti. Promjene koje su informacijske tehnologije donijele u društvu odrazile su se i na modernu arhivistiku, kako u svijetu tako i kod nas. U takvim okolnostima od arhivske službe Bosne i Hercegovine se zahtjeva preustroj, savremeniji i ekasniji način rada, koji će uz odgovarajuće zakonske okvire omogućiti arhivskoj djelatnosti da u budućnosti zauzme ono mjesto koje joj i pripada u savremenom društvu. Pored zakonskih okvira bitna je i sposobnost arhivskih ustanova da odgovore novim zadacima koje moderno društvo stavlja pred njih, a koje se ogleda kroz materijalnu, prostornu, kadrovsku i tehničko-tehnološku opremljenost.

Najdinamičniji period razvoja bibliotekarstva u BiH je period sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća. Mreža biblioteka kreirana tada s centralnom, Narodnom bibliotekom NR Bosne i Hercegovine (danas Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH) ostala je gotovo ista do danas, a strukovni, zakonodavni i obrazovni okviri ove profesije prenešeni su i u postdaytonsko bh. bibliotekarstvo. Ovi naslijeđeni propisi se postepeno mijenjaju novim zakonskim rješenjima. S obzirom da Daytonski mirovni sporazum za BiH nije uvrstio kulturu u nadležnost centralne vlasti, bibliotečka djelatnost je u isključivoj nadležnosti entitetskih vlasti. To je osnovni razlog zbog kojeg u BiH nema jedinstvene zakonske regulative bibliotečke djelatnosti na državnom nivou, te stoga imamo sedam zakona o bibliotečkoj djelatnosti (dva entitetska i pet kantonalnih) i neujednačenu zakonski regulativu. Na nivou Federacije djeluje Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH, dok na području Federacije djeluje 38 biblioteka od čega su 4 kantonalne

---

¹³ Zakon o arhivskoj djelatnosti ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 35/99 i 09/00)

biblioteke. Na nivou Federacije od kraja rata donešena su dva Zakona o bibliotečkoj djelatnosti¹⁴ a na temelju toga usvojeni i podzakonski akti koji regulišu pitanje djelatnosti i normativa. S obzirom da je Ustavom FBiH bibliotečka djelatnost u nadležnosti kantona, većina njih je donijela vlastite zakone.

Što se tiče biblioteka Republike Srpske, organizacija i rad bibliotečke djelatnosti uređena je istoimenim zakonom donešenim dva puta¹⁵ kao i podzanskim aktima. Stare i rijetke knjige imaju status kulturnog dobra, a bibliotečka građa ima svojstvo arhivske građe. Kao čelna institucija imenovana je Narodna i univerzitetska biblioteka RS, koja ujedno obavlja i poslove matične biblioteke. Nadzor nad radom biblioteka provodi Ministarstvo prosvjete i kulture. Na području Republike Srpske djeluje 51 biblioteka, od čega su 49 na nivou lokalne uprave.

Bosanskohercegovačko bibliotekarstvo u cjelini ne može napredovati niti zadobiti mjesto koje mu u razvijenim društvima pripada sve dok ne bude regulisano primjerenom i sa svjetskim standardima usklađenom regulativom koja bi se provodila u praksi.

U ovom radu nastojat ćemo pokazati koji su to nedostaci postojećih zakona kada je u pitanju bibliotečka, arhivska i muzejska djelatnost, navest ćemo važnost usaglašene zakonske regulative na svim nivoima, kao što je slučaj u Hrvatskoj, koja ima posebno oformljena tijela pri ministarstvima na različitim nivoima. U posljednjem dijelu istraživanja navodimo načine za unapređenje ove tri važne djelatnosti.

1.1.CILJ ISTRAŽIVANJA

Ovaj rad ima za cilj istraživanje i analiziranje postojeće situacije, definisanje problema i pronalaženje mogućih rješenja za potrebe i probleme u ovoj oblasti. S tim u vezi će se analizirati zakonske i normativne regulative BAM u BiH i usklađenost postojećeg zakonodavstva sa standardima Evropske unije i međunarodnim konvencijama koje je BiH prihvatila, te utvrditi da li postojeći zakoni pružaju adekvatno uporište za kreiranje uslova za unapređenje baštinskih ustanova i da li daju podršku razvoju i promovisanju kulture i kulturnih djelatnosti. Pored toga, cilj je i uvidjeti kakav je bio položaj i uloga arhiva, biblioteka i muzeja u prošlosti te usporediti u

---

¹⁴ Zakon o bibliotečkoj djelatnosti ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", br. 37/95 i 28/03)

¹⁵ Zakon o bibliotečkoj djelatnosti("Službeni glasnik RS", broj 26/93, 52/01, izmjene i dopune 39/03, 112/08)

odnosu na današnju situaciju. Potom predložiti mjere za promjenu ili dopunu zakona primjenjive na nivou BiH.

1.2. PREDMET I PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Predmet i problem istraživanja ovog rada jesu neusaglašena zakonska regulativa na svim nivoima u državi, u bibliotečkoj, arhivskoj i muzejskoj djelatnosti. Posebno je bitno spomenuti određene članove zakona (npr, član 18. Federalnog zakona o bibliotekarstvu), koji su posebno problematični, a na što ćemo dati poseban osvrt u daljem tekstu. Također, jedan od predmeta ovog istraživanja jeste da aktuelni zakon ne poznaje definirano pitanje digitalnog obaveznog primjerka, nego se samo hipotetički spominje, čime se također bavimo u nastavku.

1.3. HIPOTEZE

Cjelokupno istraživanje temelji se na osnovnoj pretpostavci da BAM nemaju adekvatnu sistemsku (zakonsku, društvenu, finansijsku) regulativu. Stoga je potrebna dopuna i usklađivanje zakona koji omogućuju djelovanje i razvoj ovih institucija na nacionalnom nivou i sa standardima EU, te osiguravanje njihove primjene na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou.

H1: Postojanje više nivoa vlasti kao najveća prepreka za usaglašavanje postojećih zakona o BAM.

H2: Nepostojanje udruženja strukovnih djelatnika na nivou države, što bi bilo značajno za usaglašavanje postojećih pravila i propisa, kao i lakše donošenje novih.

1.4. METODE ISTRAŽIVANJA

Ove teze propitivane su u radu metodom:

- analize, gdje analiziramo i raščlanjujemo postojeće Zakone, a kako smo i naveli u jednom dijelu istraživanja, također se bavimo analizom Zakona EU i Hrvatske, kao najbližeg primjera dobre prakse kad su u pitanju ove djelatnosti,
- komparacije, nakon analiziranja Zakona na nivou države, upoređujemo dobivene rezultate sa stanjem kakvo trenutno imamo u državi

- deskripcije, gdje su opisani teorijski pojmovi, te njihove veze i procesi
- sinteze opširne stručne literature, zakonskih odredbi u BiH, podzakonskih i drugih akata koji se tiču BAM, i evropskih preporuka.

2. MEĐUNARODNE DEKLARACIJE, REZOLUCIJE I PREPORUKE O KULTURI MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

Kao najvažnije međunarodne dokumente koje valja uvažiti pri uspostavljanju zakonodavnog okvira za područje kulture izdvajamo dokumente Vijeća Europe, UNESCO-a, ICOMOS-a i ICOM-a. Pri tome treba naglasiti da postoje i druge međunarodne organizacije koje su dale svoj doprinos uspostavljanju standarda na području legislative u kulturi, poput IFLA-e (International Federation of Library Associations and Institutions).¹⁶ Međutim, smatramo da je praksa potvrdila važnost dokumenata iz navedena četiri izvora, jer je njihov sadržaj i cilj najčešće usmjeren na operacionalizaciju konvencija i afirmiranje dobre prakse.

UNESCO¹⁷ - Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, nauku i kulturu specijalizirana je organizacija u sastavu Ujedinjenih naroda, utemeljena 1945. godine. Glavni cilj je doprinos miru i sigurnosti promovišući saradnju među narodima na područjima obrazovanja, nauke i kulture u cilju unaprjeđenja općeg poštovanja pravde, vladavine zakona, ljudskih prava i temeljnih sloboda. UNESCO broji 194 države članice. Sjedište organizacije je u Parizu, s više od 50 regionalnih ureda, institucija i centara diljem svijeta. Projekti sponzorisani od strane UNESCO-a uključuju opismenjavanje, programe tehničke naobrazbe, obuke učiteljskog kadra, međunarodne znanstvene programe, regionalne i kulturne projekte povijesti, promovisanje kulturoloških različitosti, međunarodne projekte zaštite svjetskog kulturnog i prirodnog naslijeđa, ljudskih prava, te pokušaja prevladavanja jaza između digitalno razvijenih i nerazvijenih zemalja.

UNESCO provodi svoje akcije putem 5 glavnih programa:

- obrazovanje,
- prirodne i društvene nauke,
- sociologija,
- kultura i
- komunikacija s informatikom.

---

¹⁶ www.ifla.org

¹⁷ www.unesco.org

U svrhu očuvanja i zaštite kulturne baštine UNESCO je donio niz konvencija i preporuka. One koje svakako treba spomenuti su:

- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine, 1972.

Ova Konvencija uređuje općenito mjere nacionalne i međunarodne zaštite kulturne i prirodne baštine: osiguranje identifikacije, zaštite, konzervacije, prezentacije i prenošenja baštine sljedećim generacijama. Potiče donošenje nacionalnih politika te zastupa očuvanje baštine u funkciji života zajednice i integrisanje zaštite u cjelovit program planiranja. Također se u Konvenciji ističe nužnost uspostavljanja službe za zaštitu, očuvanje i prezentaciju, te uspostavu znanstvenih studija, istraživanja kulturne i prirodne baštine.

- Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, 2003.

Svrha Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine je osigurati poštivanje nematerijalne kulturne baštine zajednica, grupa i pojedinaca kojih se tiče, te na lokalnoj, domaćoj i međunarodnoj razini podići svijest o važnosti nematerijalne kulturne baštine, osigurati njeno uzajamno uvažavanje i međunarodnu saradnju i pomoć. Prema Konvenciji nematerijalna kulturna baština obuhvata vještine, izvedbe, izričaje, znanja, umijeća, kao i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koji su povezani s tim, koje zajednice, grupe i u nekim slučajevima, pojedinci prihvataju kao dio svoje kulturne baštine

- Povelja o očuvanju digitalne baštine, 2003.

Područje kulturne baštine danas zahtijeva korištenje savremenih tehnologija u svrhu svog očuvanja, prezentovanja i interpretacije. Baština se procesima digitalizacije može dugoročno očuvati i učiniti dostupnom većem broju zainteresovanih korisnika.

- Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba, 1954.

- Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine, 2001.

- Upravljanje rizicima od katastrofa za svjetsku baštinu, 2010. (priručnik)

- Deklaracija iz Budimpešte o svjetskoj baštini, 2002.

- Bečki memorandum o svjetskoj baštini i savremenoj arhitekturi — Upravljanje historijskim urbanim krajolikom.

- Međunarodni etički kodeks prodavatelja kulturnih dobara, 2000.

- Preporuka za očuvanje i zaštitu slika u pokretu, 1980.
- Preporuka o zaštiti pokretnih kulturnih dobara, 1978.
- Preporuka o međunarodnoj razmjeni kulturnih dobara, 1976.
- Preporuka o zaštiti historijskih i tradicionalnih cjelina i o njihovoj ulozi u savremenom životu, 1976,

Vijeće Evrope¹⁸ je međunarodna organizacija država članica šire evropske regije, čiji su glavni zadaci jačanje demokracije, zaštite ljudskih prava i pravne države na evropskom kontinentu. Najveći doseg Vijeća Evrope ogleda se u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, potpisanoj 1950. godine koja služi kao osnovni pravni dokument Evropskom sudu za ljudska prava. Sjedište Vijeća Evrope je u Strasbourgu na francusko-njemačkoj granici. Prvobitno sjedište je bilo u palači strasburškog sveučilišta, dok se sad nalazi u Palais de l'Europe (Palača Europe). Članstvo u Vijeću Evrope otvoreno je svim evropskim demokratskim državama koje su prihvatile načelo vladavine prava i koje jamče temeljna ljudska prava i slobode svojim građanima. Uz već spomenute konvencije u području kulture, Vijeće Europe donijelo je brojne dokumente, kao što su:

- Introduction to the guidance on the development of legislation and administration systems in the field of cultural heritage, 2000.
- European Code of Good Practice: Archaeology and the Urban Project, 2000.
- Recommendation Concerning Heritage Education No. R (98)5, 1998.
- Recommendation on Measures to Promote the Integrated Conservation of Historic Complexes Composed of Immoveable and Moveable Property No. R (98) 4, 1998.
- Recommendation on Sustained Care of the Cultural Heritage against Physical Deterioration due to Pollution and Other Similar Factors No. R (97) 2, 1997.
- Verona Charter on the Use of Ancient Places of Performance, 1997.
- Recommendation on the Protection of the Cultural Heritage against Unlawful Acts No. R (96) 6, 1996. Recommendation No. R (95) 9 on the integrated conservation of cultural landscape areas as part of landscape policies, 1996.
- Recommendation on Co-ordinating Documentation Methods and Systems Related to Historic Buildings and Monuments of the Architectural Heritage No. R (95) 3, 1995.

---

¹⁸ www.coe.int

- Recommendation on the Protection of the Architectural Heritage against Natural Disasters No. R (93) 9, 1993.
- First Summit of the heads of state and government of the member states of the Council of Europe, Excerpt from the Final Declaration, Vienna, 1993.
- Second Summit, Excerpt from the Final Declaration, Strasbourg, 1993.
- Rules for the technical co-operation and consultancy programme relating to the integrated conservation of the cultural heritage (1987, revised in 1992)
- Recommendation on the Protection of the Twentieth- Century Architectural Heritage No. R (91) 13, 1991.
- Recommendation on Measures Likely to Promote the Funding of the Conservation of the Architectural Heritage No. R (91)6, 1991.
- Recommendation concerning the Protection and Enhancement of the Archaeological Heritage in the Context of Town and Country Planning Operations, No. R (89) 5, 1989.
- Recommendation on the Protection and Enhancement of the Rural Architectural Heritage No. R (89) 6, 1989.
- Resolution 916 on redundant religious buildings, 1989.
- Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore, 1989.
- Recommendation 1072 on the international protection of cultural property and the circulation of works of art, 1988.
- Recommendation 1091 on the European campaign for the countryside — New management approach for rural areas, 1988.
- Recommendation on control of physical deterioration of the architectural heritage accelerated by pollution No. R (88)5, 1988.
- Recommendation No. R (87) 24 on European industrial towns, 1987.
- Recommendation 1043 on Europe’s linguistic and literary heritage, 1986.
- Recommendation 1042 on protecting the cultural heritage against disasters, 1986.
- Resolution on the protection of Europe’s architectural heritage, 1986.
- Resolution on the conservation of works of art and artefacts, 1986.
- Recommendation No. R (86) 15 on the promotion of craft trades involved in the conservation of the architectural heritage, 1986.

- Recommendation No. R (86) 11 on urban open space, 1986.
- Recommendation 1006 on measures to combat the effects of air pollution, 1985.
- Recommendation 997 on regional planning and protection of the environment in European coastal regions, 1984.
- Recommendation 977 on air pollution and acid rain, 1984.
- Resolution 813 on contemporary architecture, 1983.
- Recommendation 975 on an exhibition on contemporary architecture, 1983.
- Resolution 808 on the return of works of art, 1983.
- Recommendation 921 on metal detectors and archaeology, 1981.
- Recommendation on action in aid of certain declining craft trades in the context of craft activity, No. R (81) 13, 1981.
- Recommendation R (80) 16 on the specialized training of architects, town planners, civil engineers and landscape designers, 1980.
- Recommendation 898 on memorials, 1980.
- Recommendation 881 on the rural architecture heritage, 1979.
- Resolution 709 on the role of independent associations, in the conservation of the architectural heritage, 1979.
- Resolution 708 on the role of local and regional authorities in the conservation of the architectural heritage, 1979.
- Resolution 707 on the role of national parliaments in the conservation of the architectural heritage, 1979.
- Recommendation 880 on the conservation of the European architectural heritage, 1979.
- Recommendation 872 on industrial archaeology, 1979.
- Recommendation 848 on the underwater cultural heritage, 1978.
- Recommendation 806 on a European Museum Award, 1977.
- Recommendation 788 on arrangements for reviewing the progress of architectural conservation, 1976.
- Resolution (76) 28 concerning the adaptation of laws and regulations to the requirements of integrated conservation of the architectural heritage, 1976.

ICOMOS¹⁹ – Međunarodni savjet za spomenike i spomeničke cjeline osnovan je 1964. kao međunarodna nevladina organizacija koja okuplja stručnjake i institucije koji se bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine. ICOMOS ima sjedište u Parizu, a međunarodnu organizaciju čini mreža nacionalnih organizacija.

Od brojnih dokumenata koji su doneseni zahvaljujući aktivnostima ICOMOS-a izdvajamo:

- Xi'an Declaration on the Conservation of the Setting of Heritage Structures, Sites and Areas, Xi'an, China 2005.
- Report on the Workshop held in Kimberly, South Africa: Towards a Declaration on Intangible Heritage and Monuments and Sites, 2004.
- ICOMOS Principles for the preservation and conservation — restoration of wall paintings, 2003.
- ICOMOS Charter — Principles for the analysis, conservation and structural restoration of architectural heritage, 2003.
- Ethical Commitment Statement for ICOMOS Members, Madrid, 2002.
- The Burra Charter, 1979, revised 1999
- International Cultural Tourism Charter, 1999.
- Charter on the Built Vernacular Heritage, 1999.
- Principles for the Preservation of Historic Timber Structures, 1999.
- Declaration marking the 50th anniversary of the Universal Declaration of Human Rights, Stockholm, 1998.
- Principles for the Recording of Monuments, Groups of Buildings Sites, Sofia 1996.
- Charter on the Protection and Management of Underwater Cultural Heritage, Sofia 1996.
- Nara Document on Authenticity, 1994.
- Guidelines on Education and Training in the Conservation of Monuments, Ensembles and Sites, 1993.
- Charter for the Protection and Management of the Archaeological Heritage, 1990.
- Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas, Washington, 1987.
- Charter on the Preservation of Historic Gardens, Florence Charter, 1981.

---

¹⁹ www.icomos.org

- International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites, Venice Charter 1964., Rim 1981.
- The Athens Charter, 1931.

ICOM²⁰ – Međunarodni savjet za muzeje osnovan 1946. godine nakon Drugog svjetskog rata međunarodna je nevladina organizacija koja okuplja muzeje i muzejske stručnjake u izgradnji i unapređivanju muzejske struke, propisa i standarda djelovanja. Ova međunarodna organizacija čini mrežu nacionalnih organizacija ICOM-a.

Među brojnim dokumentima koje je donio izdvajamo:

- Povelju ICOM-a o načelima važećim za muzeje i kulturni turizam,
- Zaključke ICOM-ovih Generalnih konferencija.

---

²⁰ www.icom.museum

3. ZAKONSKO UREĐENJE KULTURNIH DJELATNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

U duhu težnje za ostvarenjem nacionalnog duhovnog preporoda, u Republici Hrvatskoj doneseni su brojni zakonski propisi i podzakonski akti, koji trebaju olakšati i pospješiti razvoj kulturne djelatnosti. Tako se neke kulturne djelatnosti obavljaju kao javna služba, čime je izražen poseban interes države da se one obavljaju što učinkovitije, na dobrobit svih građana. S obzirom na to da je osnivanje, rad i prestanak institucija u kulturi uređen mnogobrojnim propisima, to u praksi može predstavljati problem s obzirom na potrebu da se izabere najučinkovitiji oblik djelovanja u kulturi. Interes djelovanja u kulturi može se ostvariti na organizovan način osnivanjem pravne osobe ili entiteta bez pravne osobnosti, čiji je osnovni cilj obavljanje određene kulturne djelatnosti.

Pojam kulturne institucije upotrijebit ćemo kao zajednički naziv za sve organizacijske oblike koji se pojavljuju u organiziranim formama djelovanja u kulturi. Tako kulturnom institucijom smatramo ustanove, udruge, umjetničke organizacije, zaklade, fundacije i tvrtke koje djeluju u području kulture. Kada govorimo o ustanovama razlikujemo po statusu javne ustanove i ustanove, a po djelatnosti ih dijelimo na: knjižnice, arhive, pozorišta, muzeje, galerije, restauratorske i polivalentne ustanove. U životu svake kulturne institucije, njezino osnivanje predstavlja prvi korak, odnosno rođenje od kojeg započinje njezin život.

Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti²¹ uređena je knjižnička djelatnost, uvjeti i način njenog obavljanja, ustrojstvo i način rada, građa, te pravni položaj Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Knjižnička je djelatnost od interesa za Republiku Hrvatsku, te se obavlja kao javna služba.

Samostalne knjižnice kao javne ustanove, mogu osnovati Republika Hrvatska, županije, grad Zagreb, gradovi i općine. Knjižnicu kao javnu ustanovu, mogu osnovati i ovi javno-pravni subjekti zajedno s drugim domaćim pravnim i fizičkim osobama. Knjižnica se osniva aktom o osnivanju. Republika Hrvatska osniva knjižnicu zakonom ili uredbom Vlade Republike Hrvatske, a županije, gradovi i općine odlukom svoga predstavničkog tijela (županijska skupština, Skupština Grada Zagreba, gradsko vijeće, općinsko vijeće).

---

²¹ Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, koji je Hrvatski sabor donio na sjednici 8. februara 2019.

Samostalnu knjižnicu kao ustanovu mogu osnovati i druge domaće i strane²² pravne i fizičke osobe, donošenjem odluke o osnivanju. Više osnivača može zajednički osnovati samostalnu knjižnicu, a međusobna prava uređuju ugovorom. U ovom slučaju, ako Republika Hrvatska osniva knjižnicu s nekim drugim osnivačem, Vlada Republike Hrvatske donosi uredbu o osnivanju, a međusobna prava i obveze uređuju se ugovorom. Ako se, pak, radi o više drugih osnivača, akt o osnivanju ima oblik ugovora ili sporazuma, te se njime ujedno uređuju međusobna prava i obveze. Akt o osnivanju knjižnice mora imati najmanje sadržaj propisan člankom 13. Zakona o ustanovama. Kod određivanja tijela knjižnice (upravno vijeće i ravnatelj) potrebno je voditi računa da samostalnom knjižnicom, koja ima do pet zaposlenih upravlja ravnatelj, te ona nema upravno vijeće. Dakle, samo knjižnice koje imaju više od pet zaposlenih imaju oba tijela, i upravno vijeće i ravnatelja. Knjižnica se može osnovati, ako su osim općih uvjeta propisanih Zakonom o ustanovama, osigurani knjižnička građa, stručno osoblje, te prostor i sredstva za rad u skladu s propisanim standardima. Postojanje ovih uvjeta utvrđuje i o tome izdaje potvrdu ured državne uprave u županijama nadležan za kulturu na čijem se području osniva, odnosno gradski ured za kulturu Grada Zagreba, na temelju izvješća knjižnice koja obavlja matičnu djelatnost. Osnivač je dužan ovu potvrdu pribaviti prije traženja ocjene sukladnosti akta o osnivanju javne knjižnice kao javne ustanove sa zakonom, odnosno prije traženja upisa u sudski registar knjižnice kao ustanove. Osnivači knjižnice kao javne ustanove, dužni su od Ministarstva kulture zatražiti ocjenu sukladnosti odluke, sporazuma, odnosno ugovora o osnivanju sa zakonom, sukladno članu 8. stava 1. Zakona o ustanovama. Ta se obveza ne odnosi na Republiku Hrvatsku kao osnivača knjižnice. Također, ova obveza ne postoji ako se osniva knjižnica kao obična ustanova tj. kao ustanova koja nema svojstvo javne ustanove. Članom 9. Zakona o knjižnicama predviđena je obveza osnivanja narodne knjižnice kao javne ustanove za općine i gradove. Prilikom registracije knjižnice kao ustanove u sudski registar²³, prijavi za upis u sudski registar prilaže se odluka o osnivanju, potvrda o postojanju uvjeta za osnivanje i rješenje Ministarstva kulture da je odluka o osnivanju knjižnice, kao javne ustanove, sukladna zakonu, te odluka o imenovanju privremenog ravnatelja u smislu članka 15. Zakona o ustanovama.

---

²² Članak 1. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o knjižnicama („Narodne novine“, br. 69/09). Danom pristupanja Republike Hrvatske u Europsku uniju i strane pravne i fizičke osobe će moći osnovati knjižnice u Republici Hrvatskoj.

²³ Članak 24. Zakona o sudskom registru („Narodne novine“, br. 1/95,57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11).

Muzejsku djelatnost mogu obavljati muzeji kao javne ustanove ili ustanove, te galerije kao javne ustanove ili ustanove ako imaju muzejsku građu, te ispunjavaju i ostale propisane uvjete za obavljanje muzejske djelatnosti. Prema članu 16. Zakona o muzejima, muzeje i galerije kao javne ustanove mogu osnovati Republika Hrvatska, županije, grad Zagreb, gradovi i općine. Oni mogu i zajednički osnovati muzej i galeriju kao javnu ustanovu, a međusobna prava i obveze osnivača uređuju ugovorom. Muzej i galerija se osniva aktom o osnivanju. Republika Hrvatska osniva ove javne ustanove zakonom ili uredbom Vlade Republike Hrvatske. Županije, gradovi i općine osnivaju ih odlukom svoga predstavničkog tijela (županijska skupština, Skupština Grada Zagreba, gradsko vijeće, općinsko vijeće), koja podliježe ocjeni sukladnosti sa zakonom, koju rješenjem utvrđuje Ministarstvo kulture.

Muzeje i galerije kao ustanove mogu osnovati domaće i strane²⁴ pravne i fizičke osobe. Akt o osnivanju ima oblik odluke, koja mora sadržavati osobito odredbe navedene u članku 13. Zakona o ustanovama. Oni mogu i zajednički osnovati muzej kao ustanovu, a međusobna prava i obveze osnivača uređuju ugovorom, koji je ujedno i akt o osnivanju. Njihov akt o osnivanju ne podliježe ocjeni sukladnosti sa zakonom, ali podliježe provjeri Ministarstva kulture u sklopu zakonske ovlasti utvrđivanja uvjeta za osnivanje muzeja i galerija, sukladno članku 17. Zakona o muzejima. Uvjeti za osnivanje muzeja i galerija propisani su članom 17. Zakona o muzejima, a utvrđuje ih rješenjem Ministarstvo kulture po prethodno pribavljenom mišljenju Hrvatskog muzejskog vijeća. Muzeje, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba, osnivaju osnivači ustanova i drugih pravnih osoba u čijem se sastavu nalaze kao svoje podružnice, odnosno kao svoje ustrojbene jedinice. Postupak utvrđivanja uvjeta za osnivanje ovih muzeja, galerija i zbirki isti je kao za muzejske ustanove. Prema članu 30. Zakona o muzejima, muzeji, galerije i zbirke unutar ustanova i drugih pravnih osoba imaju voditelja i muzejski odbor. Voditelj je član muzejskog odbora i tijela upravljanja pravne osobe u čijem je sastavu.

Arhivska služba i osnivanje arhiva obavlja se u skladu sa Zakonom o arhivskom gradivu i arhivima. Arhivska služba obavlja se kao javna služba obvezno na cijelom području Republike Hrvatske. Arhivsku službu obavljaju, kao javne ustanove, Hrvatski državni arhiv, područni državni arhivi, te arhivi jedinica područne (regionalne) samouprave. Određene poslove arhivske službe

---

²⁴ Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju i strane pravne i fizičke osobe će moći osnovati knjižnice u Republici Hrvatskoj, što je u skladu s načelom slobode pružanja usluga.

moгу obavljati, kao ustanove, specijalizirani arhivi i privatni arhivi, sukladno Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima i drugim propisima. Arhiv se može osnovati ako su ispunjeni uvjeti iz člana 50. stava 1. Zakona o arhivskom gradivu i arhivima. Rješenje o postojanju uvjeta za osnivanje arhiva jedinica područne (regionalne) samouprave, te specijaliziranih i privatnih arhiva, donosi Ministarstvo kulture.

Državne arhive osniva Republika Hrvatska, jedinice područne (regionalne) samouprave svoje arhive, sukladno članku 49. Zakona o arhivskom gradivu i arhivima. Akt o osnivanju ima oblik uredbe Vlade Republike Hrvatske ili zakona, odnosno odluke koju donosi predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave. Više jedinica područne (regionalne) samouprave mogu osnovati zajednički arhiv, a međusobne odnose urediti ugovorom.

Specijalizirane i privatne arhive kao ustanove (sveučilišni arhivi, gospodarski arhivi, arhivi vjerskih zajednica, arhivi banka i dr. mogu osnovati domaće i strane²⁵ pravne i fizičke osobe.

---

²⁵ Strane pravne i fizičke osobe će moći osnovati arhive nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.

4. ZAKONSKA REGULATIVA BOSNE I HERCEGOVINE

4.1. Zakonski aspekti ustroja i nadležnosti arhiva

Arhivsku službu u Bosni i Hercegovini obavljaju: Arhiv Bosne i Hercegovine, Arhiv Federacije Bosne i Hercegovine, Arhiv Republike Srpske i kantonalni arhivi. Zakonom je ostavljena mogućnost osnivanja specijalnih arhiva u okviru institucija oružanih snaga, unutarnjih poslova, naučnih ustanova, vjerskih zajednica, privrednih subjekata, banaka i dr., kao i privatnih arhiva, na način uređen zakonom i drugim propisima. Arhivska služba utvrđena je kao obavezna javna služba, a arhivska građa stavljena je pod zaštitu države. Na zaštitu arhivske građe primjenjuju se i propisi o zaštiti kulturnih dobara. Sve su javne službe obavezne starati se za građu koja nastaje njihovim radom ili se nalazi u njihovom posjedu te je po isteku određenih rokova predati nadležnom državnom, odnosno javnom arhivu. Polazeći od načela cjelovitosti arhivske građe kao sastavnog dijela kulturne baštine, zakon uređuje i pitanje zaštite, dostupnosti i prometa privatnom arhivskom građom. Zakonska regulativa koja uređuje ovu oblast je jasno utvrdila da je javna arhivska građa ona građa koja je nastala ili nastaje radom: organa vlasti i ustanova državne uprave, entitetskih, kantonalnih i drugih regionalnih ili lokalnih zajednica, javnih ustanova, privrednih subjekata i građansko-pravnih lica, na koje je prenesen dio ovlaštenja.

Jedan od vrlo bitnih segmenata u okviru arhivske službe, svakako je i stručni nadzor nad čuvanjem i odabiranjem arhivske građe koja se nalazi kod stvaralaca odnosno imalaca arhivske građe. Zakon je vrlo jasno utvrdio obavezu koja se ogleda u slijedećem: voditi evidenciju, sređivanje i čuvanje registraturne građe, u skladu sa zakonom i svojim općim aktom, utvrditi listu kategorija registraturne građe sa rokovima čuvanja, na koju daje saglasnost arhiv, vršiti godišnje odabiranje arhivske građe, planirati i provoditi mjere zaštite registraturne građe u slučaju vanrednih prilika, rata ili neposredne ratne opasnosti, dostavljati arhivu potrebne podatke za evidenciju koju arhiv vodi, obezbjediti odgovarajuće prostorije, opremu i kadar za čuvanje i zaštitu registraturne građe.

U svom radu *Arhivistika i povijest upravnih institucija* Josip Kolanović²⁶ ističe da sve do 19. vijeka upravne (i druge) institucije su praktički same vodile brigu o čuvanju pisane dokumentacije. Razvojem savremene arhivske službe počinju se utvrđivati kriteriji za preuzimanje i trajno čuvanje

---

²⁶ Kolanović, J. (1992). Arhivistika i povijest upravnih institucija. *Arhivski vjesnik*, (34-35), 9-20.

pisane dokumentacije pojedinih ustanova i prevladava tendencija da čuvanje i zaštita arhivske građe u nastajanju bude zajednička briga, u koju se aktivno uključuju arhivska služba i stvaraoci arhivske građe. Nadalje, povezanost arhivistike i povijesti institucija, proizilazi iz dva osnovna principa arhivistike (princip provenijencije i prvobitnog reda), koji su temelj za formiranje fonda, njegovo sređivanje i arhivističku obradu. Struktura fonda, njegov sadržaj i valorizacija sačuvanih informacija determinirani su njegovim stvaraocem – institucijom.

Konačno, povezanost arhivistike s poviješću institucija očituje se i u zahtjevu za informacijom o građi. Poznavanje savremenih institucija neophodno je radi kategorizacije i vrednovanja pojedinih stvaralaca. Sasvim je jasno da arhivska služba i stvaraoci arhivske građe moraju biti krajnje upućeni jedni na druge, odnosno da u svom zajedničkom radu, od samog početka nastajanja arhivske građe, pa sve do preuzimanja, aktivno učestvuju i vode računa da se sačuva samo najvrijednija arhivska građa. Prema tome, neophodno je utvrditi zakonske okvire koji se odnose na kategorizaciju stvaralaca arhivske građe, a samim tim i načela vrednovanja, odnosno valorizaciju građe od samog procesa nastajanja. Čuvanje dokumenata u različitim historijskim periodima zavisilo je od prirode, odnosno sadržaja istog pa su obično čuvani oni dokumenti koji su imali neku dokaznu vrijednost. Ostala vrsta dokumenata koja nije imala neku dokaznu snagu je bila manje zaštićena, ili skoro nikako, tako da je malo i sačuvana. Kasnije, uspostavljanjem organizovane arhivske službe, odnosno modernizacijom arhiva, kroz donesene zakonske propise omogućilo se da arhivske institucije i same direktno učestvuju u vrednovanju arhivske građe koja predstavlja značajan izvor za proučavanje historije, kulture, društvenih prilika itd. Stvaraoci su se svakako brinuli samo o pravnom aspektu građe. Ovaj odnos arhiva prema institucijama - stvaraocima arhivske građe zahtijeva jedan vrlo ozbiljan pristup koji se ogleda u poznavanju stvaraoaca arhivske građe, njegovoj organizaciji rada, vođenju evidencija o stvaranju i prestanku sa radom pojedinih institucija, evidencija o stanju arhivske građe, edukacija stručnog osoblja koje je zaposleno u tim institucijama, kategorizacija stvaralaca, a samim tim utvrđivanje, odnosno vrednovanje dokumenata u nastajanju. Sve to zahtijeva visok stepen stručnosti da se u određenom društvenom prostoru, odredi uloga i značaj stvaraoaca. Vrednovanje građe u nastajanju je jedan od ključnih problema savremenog razvoja arhivske službe koja se susreće sa sve većom količinom građe kao i sa novim savremenim nosiocima informacija (nekonvencionalna arhivska građa).

Zaštita i vrednovanje arhivske građe svakako je najznačajniji vid odnosa arhiva i stvaralaca. Zakonom je utvrđena obaveza stvaralaca arhivske građe koja se odnosi na zaštitu, te u saradnji sa arhivima adekvatna primjena u praksi. Međutim, često je stvarna slika u praksi sasvim drugačija. Arhivima tada jedino preostaje da se maksimalnim naporima putem svojih stručnih službi uključe u provedbu zakonskih obaveza. Svako angažovanje iziskuje upravo naprijed navedene pretpostavke da je neminovno poznavanje historijata stvaraoca, njegove uloge u društveno-političkom prostoru, značaj i uloga u kulturnom, historijskom, naučnom i drugom aspektu kako bi se na taj način mogla i kategorisati građa koju stvara. Poznavanje stvaraoca arhivske građe bitno je pri sređivanju arhivske građe koja je preuzeta u arhive, formiranju fondova, izradi informativnih pomagala itd. Bez poznavanja historijata stvaraoca arhivske građe, dakle, institucija u njihovom povijesnom kontekstu, nemoguća je bilo kakva obrada arhivske građe.

Uz poznavanje historijskog okvira (vrijeme nastanka, nadležnost, unutrašnja struktura) nužno je i poznavanje kancelarijskog poslovanja, registraturnog sistema i načina odlaganja. Poznavanje tih elemenata preduslov je da bismo, poštujući osnovni princip provenijencije i prvobitnog reda, uopće i mogli pristupiti sređivanju i obradi određenog arhivskog fonda. Različite političke prilike i promjene područja djelovanja nekih stvaralaca bitno utiču da razgraničimo građu pojedinih stvaralaca. Bez poznavanja institucija u njihovom konkretnom političkom kontekstu i u njihovoj stvarnoj i teritorijalnoj nadležnosti nećemo moći razdvojiti i oblikovati arhivske cjeline odnosno fondove kao zaokruženi skup informacija nastalih od jednoga stvaraoca. Poznavanje institucija nužan je preduslov i za vrednovanje arhivske građe i davanje informacija o istoj po zahtjevima istraživača, odnosno korisnika arhivske građe. Historijat stvaraoca svakako predstavlja vrlo bitan podatak o pojedinom fondu jer isti sadrži podatke o mjestu i ulozi u društveno-političkom uređenju zemlje, stvarnoj i teritorijalnoj nadležnosti, unutrašnjoj strukturi. Poznavanje stvaraoca arhivske građe ide u korak sa adekvatnom kategorizacijom istih i nameće se kao neminovnost za planskim preuzimanjem arhivske građe u arhive. Na taj način je moguće provoditi nadzor nad zaštitom arhivske građe u nastajanju, te utvrditi kriterije i prioritete za preuzimanje.

S obzirom da je stanje u Bosni i Hercegovini po ovom pitanju na nezavidnom nivou, te da su zakonom općenito obuhvaćene institucije-stvaraoci arhivske građe, bez nekog značajnijeg plana po pitanju kategorizacije stvaraoca, nameće se obaveza arhivima, odnosno arhivistima da sami

utvrđuju kriterije, proučavaju historijat pojedinih institucija, stvarnu i teritorijalnu nadležnost, njihovu unutrašnju organizaciju. Vrlo važan zadatak u provođenju kategorizacije stvaralaca svakako je na stručnoj službi arhiva koja vrši nadzor nad čuvanjem i zaštitom arhivske građe u nastajanju, saradnja sa stvaraocima, praćenje razvoja svih savremenih institucija kao stvaraoca arhivske građe koja će se preuzeti u arhive, podaci o nastanku, promjenama naziva, o unutrašnjoj strukturi i registraturnom poslovanju pojedinih ustanova, koji su objedinjeni u dosijeima stvaraoca. Na kraju se neminovno nameće potreba aktivnog uključenja svih institucija, odnosno stvaralaca arhivske građe, da se zajedno uključe u proces zaštite arhivske građe, obezbijede adekvatan prostor i opremu za smještaj, edukaciju stručnog kadra koji je direktno u procesu zaštite, redovnog dostavljanja podataka o svim promjenama koje se odnose na organizacionu strukturu, kako bi se pravilno utvrdila uloga i značaj stvaraoca odnosno kategorija i značaj u društvu. Na taj način će arhiv moći pratiti moderne tokove, nove tehnologije, a ujedno timskim radom i provođenjem postojećih i donošenjem novih zakonskih propisa u ovoj oblasti učiniti da se kategorizacijom stvaralaca arhivske građe, vrši i adekvatno vrednovanje arhivske građe koja će biti podloga za proučavanje, društveno-političkih, naučnih, kulturnih, historijskih događaja.

Razvojem savremene arhivske službe počinju se utvrđivati kriteriji za preuzimanje i trajno čuvanje pisane dokumentacije pojedinih ustanova i prevladava tendencija da čuvanje i zaštita arhivske građe u nastajanju bude zajednička briga u koju se aktivno uključuju arhiv i stvaraoci arhivske građe. Ovaj odnos arhivske službe prema institucijama - stvaraocima arhivske građe zahtijeva jedan vrlo ozbiljan pristup koji se ogleda u poznavanju historijata stvaralaca arhivske građe, njegove organizacije rada, vođenja evidencija o stvaranju i prestanku sa radom pojedinih institucija, evidencije o stanju arhivske građe, edukacije stručnog osoblja koje je zaposleno u tim institucijama, kategorizacije stvaralaca, a samim tim utvrđivanja, odnosno vrednovanja dokumenata u nastajanju. Sve to zahtijeva visok stepen stručnosti da se u određenom društvenom prostoru, odredi uloga i značaj stvaraoca.

Na taj način će arhivi moći pratiti moderne tokove, nove tehnologije, a ujedno timskim radom i provođenjem postojećih i donošenjem novih zakonskih propisa u ovoj oblasti učiniti da se kategorizacijom stvaralaca arhivske građe, vrši i adekvatno vrednovanje arhivske građe, koja će biti podloga za proučavanje, društveno-političkih, naučnih, kulturnih, historijskih događaja.

U nastavku navodimo osnovne odredbe Zakona o arhivskoj građi.²⁷

Ovim zakonom uređuje se evidentiranje, čuvanje, zaštita i sređivanje registraturne i arhivske građe, kao i način njihovog prikupljanja, istraživanja, stručne i znanstvene obrade, objavljivanja i davanja na korištenje arhivske građe iz djelokruga organa vlasti i drugih institucija Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federacija), predviđenih ovim zakonom.

Arhivska građa obuhvata izvorni i reproducirani (pisani, crtani, štampani, fotografirani, filmirani, fonografirani ili na drugi način zabilježen) dokumentarni materijal od značaja za funkcioniranje uprave u Federaciji, povijest, kulturu, nauku, obrazovanje i druge društvene oblasti, koji je nastao u radu stvaratelja registraturne građe iz članka 2. ovog zakona.

Arhivska građa je dobro kulturno-povijesnog naslijeđa i kao takva uživa posebnu zaštitu pod uvjetima i na način utvrđen ovim zakonom i propisom o zaštiti i korištenju kulturno-povijesnog i prirodnog naslijeđa, i drugim obvezujućim propisima Bosne i Hercegovine. Posebnu zaštitu uživa i registraturna građa iz koje se odabire arhivska građa pod uvjetima i na način utvrđen ovim zakonom.

Zaštita arhivske građe je od posebnog značenja za Federaciju. Arhivska i registraturna građa zaštićena je bez obzira na to u čijem je vlasništvu ili posjedu, odnosno kod koga se nalazi. Zaštita arhivske i registraturne građe provodi se na način utvrđen ovim zakonom i drugim propisima koji reguliraju tu materiju.

Registraturna i arhivska građa nastala u radu jednog od stvaratelja i imatelja registraturne i arhivske građe čini jednu cjelinu, i po pravilu, ne može se dijeliti. Izuzetno, registraturna i arhivska građa može se dijeliti ili spajati zbog promjena u unutrašnjoj organizaciji stvaratelja i imatelja registraturne i arhivske građe, odnosno izdvajanja jednog ili više organizacionih dijelova stvaratelja i imatelja u samostalne stvaratelje i imatelje. Tijelo koje donosi odluku o podjeli i spajanju registraturne ili arhivske građe, dužno je utvrditi stvaratelja i imatelja registraturne i arhivske građe spojenog ili odvojenog materijala.

---

²⁷ Zakon o arhivskoj građi Federacije BiH, Službene novine Federacije br. 45/2002

Registraturna i arhivska građa nastala u radu stvaratelja i imatelja iz članka 2. ovog zakona, vlasništvo je Federacije

Stvaratelji i imatelji registraturne građe:

1. čuvaju registraturnu građu od oštećenja, uništenja i nestajanja, dok se iz nje ne odabere arhivska građa;
2. vode evidenciju o predmetima i aktima;
3. čuvaju registraturnu građu u sređenom stanju;
4. omogućavaju Arhivu Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Arhivu Federacije), provjeru čuvanja i sređenosti registraturne građe;
5. utvrđuju Listu kategorija registraturne građe sa rokovima čuvanja (u daljnjem tekstu: Listu kategorija), na koju saglasnost daje Arhiv Federacije;
6. vrše godišnje odabiranje arhivske građe iz registraturne građe prema Listi kategorija uz odobrenje Arhiva Federacije;
7. vode arhivsku knjigu i njen prijepis dostavljaju Arhivu Federacije;
8. dostavljaju Arhivu Federacije potrebne podatke za evidencije koje vode.

Stvaratelj i imatelj registraturne građe može, nakon odabiranja arhivske građe, preostalu bezvrijednu registraturnu građu predati poduzeću za otkup papira samo na temelju rješenja Arhiva Federacije. Arhiv Federacije donosi rješenje iz stavka 1. ovog članka, u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva. Poduzeće za otkup papira ne smije preuzeti registraturnu građu bez rješenja Arhiva Federacije.

Stvaratelji i imatelji arhivske građe:

1. sređuju, čuvaju i održavaju arhivsku građu u sigurnom stanju;
2. prijavljuju arhivsku građu Arhivu Federacije i dostavljaju podatke za evidentiranje;
3. omogućuju korištenje arhivske građe u smislu odredaba ovog zakona, prema uvjetima koji su zajednički utvrđeni između stvaratelja i imatelja i Arhiva Federacije;
4. omogućuju Arhivu Federacije provjeru čuvanja i sređenosti arhivske građe;
5. planiraju i provode mjere zaštite arhivske građe;
6. omogućuju Arhivu Federacije kopiranje arhivske građe.

Arhivska građa iz članka 3. ovog zakona, evidentira se po jedinstvenoj metodologiji, koju utvrđuje Arhiv Federacije. Stručna obrada arhivske građe vrši se primjenom jedinstvenog načina obrade koju utvrđuje Arhiv Federacije.

Stvaratelji i imatelji registraturne i arhivske građe dužni su da osiguraju odgovarajući prostor, opremu, kadar i druge mjere zaštite registraturne i arhivske građe, posebno za vrijeme rata, neposredne ratne opasnosti ili izvanrednih prilika. Bliži propis o mjerama zaštite iz stavka 1. ovog članka, i o uvjetima i rokovima čuvanja registraturne i arhivske građe, donosi Vlada Federacije na prijedlog Arhiva Federacije.

U slučaju prestanka, odnosno ukidanja rada stvaratelja i imatelja registraturne i arhivske građe iz čl. 2. i 3. ovog zakona, organ koji je donio akt o njegovom prestanku dužan je da u roku od 60 dana od dana prestanka rada stvaratelja i imatelja, njegovu registraturnu i arhivsku građu preda Arhivu Federacije na način utvrđen ovim zakonom i odgovarajućim podzakonskim aktom.

Arhivska građa stvaratelja i imatelja iz članka 2. ovog zakona, predaje se Arhivu Federacije popisana i u sređenom stanju. Prilikom predaje arhivske građe stvaratelj i imatelj je dužan dati Arhivu Federacije pismeno mišljenje o načinu i uvjetima njenog korištenja.

Arhivska građa u vlasništvu Federacije nastala u radu stvaratelja i imatelja iz članka 2. ovog zakona, predaje se Arhivu Federacije najkasnije po isteku 30 godina od njenog nastanka, ukoliko ovim zakonom nije drugačije određeno. Rok iz stavka 1. ovog članka, može se skratiti ili produžiti ukoliko Vlada Federacije ocijeni da za to postoje opravdani razlozi. Stvaratelji i imatelji su dužni i poslije isteka roka iz stavka 1. ovog članka, čuvati arhivsku građu dok je ne preuzme Arhiv Federacije. U slučaju skraćivanja ili produženja roka stvaratelji i imatelji su dužni predati arhivsku građu u roku utvrđenom međusobnim sporazumom.

Arhivska građa može se koristiti za javne, znanstvene i druge društvene potrebe po isteku roka koji utvrdi stvaratelj i imatelj arhivske građe, s tim da taj rok ne bude dulji od 30 godina od dana njenog nastanka. Izuzetno, stvaratelj i imatelj arhivske građe, odnosno Arhiv Federacije može, uz saglasnost Vlade Federacije, odrediti rok duži od roka iz stavka 1. ovog članka, za korištenje

pojedine arhivske građe s tim da taj rok ne može biti dulji od 50 godina od dana nastanka arhivske građe.

Arhiv Federacije obavlja slijedeće poslove:

1. vrši neposredni nadzor u obavljanju poslova arhiviranja, čuvanja, zaštite i stručnog održavanja registraturne i arhivske građe koja se nalazi kod stvaratelja i imatelja iz članka 2. ovog zakona;
2. vrši nadzor prilikom odabiranja arhivske građe iz registraturne građe;
3. nalaže stvaratelju i imatelju da u određenom trenutku poduzme mjere za otklanjanje utvrđenih nedostataka i oštećenja na registraturnoj i arhivskoj građi;
4. evidentira stvaratelje i imatelje i njihovu registraturnu i arhivsku građu;
5. preuzima arhivsku građu od imatelja iz članka 2. ovog zakona, kao i drugih stvaratelja i imatelja arhivske građe od posebnog značaja za Federaciju;
6. vodi evidenciju arhivske građe iz svojih fondova i zbirki;
7. vodi knjige ulaznog inventara i inventara za pojedine fondove i zbirke;
8. preduzima tehničke i tehnološke mjere zaštite arhivske građe (mikrofilmiranje, konzerviranje, restauriranje i dr);
9. vrši stručnu i znanstvenu obradu arhivske građe;
10. izrađuje metodska uputstva, standarde i normative za arhivsku djelatnost;
11. prati i proučava razvoj arhivske djelatnosti u Federaciji;
12. osigurava uvjete za korištenje arhivske građe;
13. izrađuje znanstveno-informaciona sredstva o arhivskoj građi;
14. vrši istraživanje u cilju kompletiranja arhivske građe;
15. objavljuje arhivsku građu i druge publikacije, a po potrebi izdaje i stručne časopise;
16. organizira predavanja, izložbe i druge pogodne oblike kulturno-obrazovne i znanstvene djelatnosti;
17. vrši stručno obrazovanje, usavršavanje službenika arhivske službe i stručno osposobljavanje stvaratelja i imatelja registraturne i arhivske građe;
18. obavlja poslove saradnje sa odgovarajućim organima, institucijama na teritoriji Bosne i Hercegovine kao i poslove međunarodne arhivske saradnje, a međudržavnu arhivsku saradnju obavlja preko Arhiva Bosne i Hercegovine;

19. na zahtjev zainteresiranih pravnih i fizičkih osoba izdaje uvjerenja, potvrde, ovjerene prijepise, preslike i druge zvanične isprave o činjenicama koje su sadržane u arhivskoj građi koju čuva;
20. vrši i druge poslove utvrđene zakonom.

Također, važno je napomenuti da je u decembru 2016. godine Kanton Sarajevo dobio novi Zakon o arhivskoj djelatnosti²⁸. Na osnovu tog Zakona urađeni su podzakonski akti koji su dodatno razradili oblast arhivske djelatnosti u Kantonu Sarajevo. Također, Skupština KS-a je prihvatila i Nacrt zakona o arhivskoj građi, s obzirom na to da je ova građa dobro kulturne baštine i kao takva dio je svjetske baštine i uživa posebnu zaštitu, stoga će ovim zakonom biti poboljšan rad arhiva, a zabranjeno uništavanje arhivske građe. Zakonom je regulisano da je arhivska građa kulturna baština i da kao takva mora biti maksimalno zaštićena od bilo kakvih negativnih utjecaja.

4.2. Muzejska djelatnost

Kada se govori o muzejskoj djelatnosti, najbolje je krenuti od zakonske regulative i pogledati ko može obavljati muzejsku djelatnost: Muzejsku djelatnost može obavljati muzej, galerija, samostalna zbirka unutar pravne osobe ili druga pravna osoba upisana u sudski ili drugi registar.²⁹

Muzejsku djelatnost ne obavljaju samo muzeji, dakako muzeji to rade najpotpunije, ali također je obavljaju i galerije i samostalne zbirke. To uglavnom ne bude na razini muzeja, ali u svojim mogućnostima je obavljaju koliko mogu. Nadalje muzej objašnjava detalje muzejskih dužnosti:

1. Prikuplja muzejsku građu i muzejsku dokumentaciju sukladno svojoj misiji i politici skupljanja;
2. Čuva muzejske predmete u odgovarajućim uvjetima i štiti cjelokupnu muzejsku građu, muzejsku dokumentaciju, baštinske lokalitete i nalazišta u svrhu obrazovanja, proučavanja i uživanja u skladu s propisima o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara;
3. Vodi propisanu muzejsku dokumentaciju o muzejskim predmetima, zbirkama i aktivnostima muzeja;

---

²⁸ Zakon o arhivskoj djelatnosti Kantona Sarajevo („Službene novine KS“ broj 50/16)

²⁹ Član 5, Zakon o muzejskoj djelatnosti Kantona Sarajevo, „Sl. novine Kantona Sarajevo“, br. 13/2017.

4. Organizira stalne i povremene izložbe;
5. Organizira istraživanja, izdavačku djelatnost, predavanja, konferencije i stručne skupove te organizira edukativne aktivnosti i radionice;
6. Podržava i organizira umjetnička i kulturna događanja u okviru svoga djelokruga;
7. Osigurava da poslove upravljanja muzejskom zbirkom obavljaju stručni muzejski djelatnici sukladno standardima;
8. Osigurava dostupnost zbirki u obrazovne, stručne i znanstvene svrhe;
9. Osigurava prihvatljivo okruženje za javnost i dostupnost građe;
10. Provodi digitalizaciju muzejske građe;
11. Obavlja reviziju muzejske građe u muzeju i dostavlja o tome izvješće ministarstvu nadležnom za poslove kulture i osnivaču;
12. Obavlja procjenu povijesne, znanstvene, umjetničke i tržišne vrijednosti muzejske građe za potrebe upravljanja imovinom, za osiguranje i otkup;
13. Izrađuje stručna mišljenja, vještačenja i elaborate o muzejskome predmetu, građi, zbirci o kojoj skrbi i drugim kulturnim dobrima te dijelovima prirode
14. Može organizirati izradu i prodaju suvenira i predmeta te izdavanje i prodaju publikacija tematski vezanih uz fundus i program muzeja;
15. Obavlja i druge djelatnosti u skladu sa zakonom;

Zakon o muzejskoj djelatnosti u BiH ponovo je, dopunjen i izmijenjen, proglašen 1960. godine. Ovaj zakon, koji je brojao ukupno 52 člana zanimljiv je u nekoliko elemenata i potrebno je, stoga, pojasniti neke njegove članove. Članom 3. omogućeno je da muzeji mogu vršiti i naučno-istraživački rad (temeljem ispunjenih uvjeta koje utvrđuje Savjet za kulturu uz saglasnost Savjeta za nauku) u muzejskim naukama. Međutim, nigdje nije definirano šta su to muzejske nauke. Prvi put je, u članu 7. spomenuta kategorija Centralni muzeji (oni koji obavljaju djelatnost na teritoriji cijele Republike). Članom 35. data je ovlast Savjetu za kulturu NR BiH da odredi gdje će biti pohranjen iskopani ili pronađeni muzejski materijal na području BiH uz mogućnost dogovora samih muzejskih ustanova. Ali, ako se predstavnici ustanova o tome ne bi uspjeli dogovoriti, ovim članom zakona Savjet je dobio moć konačnoga odlučivanja pri čemu bi se vodilo računa da sporni muzejski materijal dospije u neku od centralnih muzejskih ustanova u Sarajevu. Ovaj je član prouzrokovao mnogo problema u odnosima između muzejskih ustanova van Sarajeva i već

spomenutih centralnih muzeja, pa je zakonom iz 1976. ukinuta ova zakonska odredba. Članom 43. definirano je da Savjet za kulturu NR BiH vrši opći nadzor nad provođenjem toga zakona te se stara o razvoju muzeja u NR BiH. Članovima od 45. do 48. omogućeno je postojanje i organizovanje muzejskih zbirki što će kasnije olakšati i ubrzati osnivanje više muzejskih zbirki diljem BiH koje su vremenom prerasle u muzejske ustanove. Iste, 1960. godine, donijeto je i Rješenje o ustanovama u kojima službenici tih ustanova mogu imati naučna zvanja. Navedene su sljedeće muzejske i galerijske ustanove: Zemaljski muzej u Sarajevu, Muzej narodne Revolucije, Umjetnička galerija, Muzej grada Sarajeva, Narodni muzej u Banja Luci (Muzej Bosanske krajine), Zavičajni muzej Hercegovine u Mostaru i Zavičajni muzej u Tuzli (danas Muzej istočne Bosne).

Tokom 1961. godine iz okrilja Muzeja grada Sarajeva (osnovanog 1949.) izdvojen je Muzej književnosti³⁰ koji je kasnije proglašen republičkim te mu je djelatnost proširena i na pozorišnu umjetnost.³¹ Zakon o muzejskoj djelatnosti BiH ponovo je donesen 1965. godine. Donošenjem novog Ustava SR BiH februara 1974. uveden je samoupravni socijalizam a time i potreba sklapanja samoupravnih sporazuma u svim sferama društvenoga djelovanja. Kako bi se nove ustavne kategorije mogle dosljedno primjeniti i u muzejsko-galerijskoj praksi, donesen je novi Zakon o muzejima 1976. godine. Ove činjenice govore o tome koliko je „bivši sistem“ vodio brige o kulturnoj, odnosno muzejskoj djelatnosti koja je bila uvijek definirana, nimalo deklarativnom i ideologijskom mantrom da je „od opšteg društvenog interesa“. Prema tim zakonskim rješenjima, muzeji u BiH su definirani kao ustanove kulture (za razliku od Slovenije i Makedonije gdje su bili definirani kao kulturno-prosvjetne ustanove) a pojedini su muzeji dobili i karakter naučnih ustanova (uz BiH takvu ulogu su imale muzejske ustanove u Makedoniji). Međutim, uočljivo je i to da u Jugoslaviji i njenim republikama pojedina zakonska rješenja i termini iz muzejske oblasti nisu bili ujednačeni i usklađeni. Tome u prilog govori i činjenica da je Institut za uporedno pravo iz Beograda 1978. godine uradio analizu 106 pojmova iz sedam muzejskih zakona (osim Slovenije) utvrdivši značajna odstupanja.³² Posljednja i neznatna izmjena

---

³⁰ Službeni glasnik sreza Sarajevo, br. 5/61.

³¹ Sl. list SR BiH br.20/77.

³² Topalović, V. (1979/80). Aktuelni problemi muzejske službe i djelatnosti sa osvrtom na muzejske zakone i njihovo sprovođenje, ZBORNIK RADOVA, god.V-VI, br.5-6, izd. Muzej Revolucije BiH, Sarajevo, 575-584.

muzejske legislative u SR BiH donesena je tokom 1987. godine (razlog izmjena bila je inflacija jugoslavenskog dinara pa su se mijenjali novčani iznosi predviđeni za kažnjavanje).

U Beogradu su te, 1987. godine, pri Zavodu za proučavanje kulturnog razvitka, izrađeni standardi i normativi za muzejsku delatnost za koje nismo sigurni da li su se primjenjivali samo u Srbiji ili je to bio općejugoslavenski projekat.³³ Isto tako, nema saznanja o tome da je Bosna i Hercegovina takve standarde i normative, do aprila 1992. godine, dobila.³⁴

Krajem osamdesetih godina (1989.) proglašen je Samoupravni sporazum o osnivanju Samoupravne interesne zajednice kulture BiH (SIZ) čiji je zadatak bio daljnja briga o pitanjima vezanim uz kulturne djelatnosti.³⁵ U nekim zakonskim rješenjima iz 1990. i 1991. godine, zanimljivo, Muzej Revolucije preminuje se u Istorijski muzej BiH. Očigledno su postojale težnje da ova ustanova promijeni naziv, ali u formalnom smislu (donošenje konkretne Odluke ili novoga Zakona o ovoj ustanovi) se to nije dogodilo. Zašto standardi i normativi nisu izrađeni prema bosanskohercegovačkim potrebama i stanju na terenu ili pak prepisani oni iz Beograda, jedan od mogućih odgovora bio bi vjerovatno da su opće društvene prilike bile teške i složene.

Ratne 1993. proglašena je Uredba sa zakonskom snagom o muzejskoj djelatnosti (potvrđena kao zakon 9. juna 1994.godine – Sl.novine RBiH br.13/94) koja je imala 37 članova.³⁶ U članu 25. ove Uredbe, muzejima od interesa za Republiku BiH proglašeni su Zemaljski muzej BiH, Istorijski muzej BiH, Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH te Umjetnička galerija BiH. Članom 32. iste Uredbe navodi se da Skupština RBiH zadržava prava osnivača i za Muzej Bosanske krajine u Banja Luci, Muzej Hercegovine u Mostaru, Regionalni muzej u Doboju te Muzej istočne Bosne u Tuzli³⁷.

U 1994. godini proglašena su i dva Pravilnika koja pojašnjavaju pitanje vođenja muzejske dokumentacije i uvjeta za osnivanje i rad muzejskih i galerijskih ustanova. Januara 1995. proglašen

---

³³ Standardi i normativi za muzejsku delatnost, Beograd, 1989.

³⁴ Za donošenje istih bio je zadužen Upravni odbor (prema članu 18. Zakona o finansiranju potreba i interesa društva u oblasti kulture; Sl.list SRBiH br.39/90) Republičkog javnog fonda za kulturu.

³⁵ Muhaliček, 1991.Sl. list SR BiH br.5/89.

³⁶ Službene novine RBiH br.13/93 od 7. juna 1993.

³⁷ Spomenuta činjenica otvara pravnu mogućnost da i nabrojane muzejske ustanove van Sarajeva pokrenu sudski spor sa državom BiH koja im je bila osnivač kako bi riješile svoj status.

je Pravilnik o stručnim zvanjima koji je ujedno regulirao i pitanje Komisije matičnih muzeja BiH (član 12. i dalje) za provođenje stručnog ispita. Zanimljivo da se na kraju ovog Pravilnika, što je običaj, van snage ne stavlja nikakav predhodni sličan propis. Pretpostavljamo da je Pravilnik urađen temeljem Samoupravnog sporazuma o muzejskim zvanjima koji je nastao u drugoj polovini sedamdesetih godina. Nakon završetka ratnih zbivanja, Republika Srpska je donijela svoj prvi zakon o muzejima 1999. Godine, a od 2000. to čine i pojedini kantoni u Federaciji BiH. Još je nešto izuzetno važno naglasiti. Bosna i Hercegovina nikada nije imala zakonom definiranu jednu centralnu muzejsku ustanovu. Zakon o muzejima takvo što nije poznavao.³⁸ Zemaljski muzej BiH kao najstarija i najveća javna muzejska ustanova bio je matični muzej za pojedine muzejske oblasti (arheologija, etnologija ili geologija) kao što je i Umjetnička galerija BiH bila matična ustanova u Republici za likovne umjetnosti a Muzej Revolucije (od 1993. Historijski muzej) matični za oblast historije.³⁹ Pitanje matičnosti proizvelo je još jedan problem. To je bio monopol na izučavanje pojedinih naučnih disciplina poput arheologije ili etnologije.

Centralna muzejska ustanova morala bi imati mnogo šire polje djelovanja sa više odjeljenja i zbirke kao i mnoge popratne službe (Zemaljski muzej BiH u tom bi slučaju trebao imati već spominjano historijsko odjeljenje sa zbirka hladnog i vatenog oružja, arhivalija, vojnih uniformi i zastava, fotografija i negativa i sl., numizmatičko odjeljenje za zbirka kovanog novca, papirnog novca te falerističku zbirku, odjeljenje za konzervaciju i restauraciju muzejskog materijala te odjeljenje tehničko-tehnološkog naslijeđa).⁴⁰

---

³⁸ Postojala je kategorija centralne muzejske ustanove (od 1960.) te matičnosti za pojedine, uvjetno rečeno, muzejske oblasti poput arheologije, historije ili etnologije. No, ni tu nije bilo rješenja za oblasti tehnike (saobraćaj i telekomunikacije, pojedine vrste industrijskog naslijeđa), školstva, primjenjenih likovnih umjetnosti i dr. jer Bosna i Hercegovina nije imala niti još uvijek ima takve specijalizirane muzeje kakvi postoje u susjednim zemljama. A i tu se „krije“ veliki muzeološki potencijal koji nikada nije iskorišten. Postojale su ideje o osnivanju tehničkog muzeja u Zenici ili Tuzli.

³⁹ Historijski muzej u Sarajevu ne ispunjava u potpunosti uvjete da bude matični muzej u BiH za oblast historije jer ukupni fundus materijala kojim ova ustanova raspolaže te njezina unutarnja struktura kao i kadrovski kapaciteti nisu dostatni za atribut koji im se danas nominalno daje. Prikladniji naziv za ovu ustanovu bio bi Muzej savremene historije XX stoljeća.

⁴⁰ Ovdje treba reći da ne moraju nužno sva odjeljenja centralnog državnog muzeja biti pod okriljem jednoga krova tj. u jednoj zgradi. Historijsko odjeljenje Zemaljskog muzeja BiH može biti u objektu Historijskoga muzeja BiH (uključivši i ukupan fundus toga muzeja) a odjeljenje tehničko-tehnološkog naslijeđa BiH u nekom od industrijskih pogona u Zenici ili Tuzli.

Uočljivo je i to da zakonski nikada nije bila institucionalizirana Komisija ili Vijeće kao nezavisan pravni i finansijski subjekt čiji bi zadatak bio utvrđivanje i provođenje procedura za stjecanje osnovnih i viših muzejskih i galerijskih zvanja na teritoriji cijele BiH po jedinstvenoj metodologiji i isto za sve. Poznato je stručnoj javnosti da su djelatnici Zemaljskog muzeja BiH prije 1992. imali svoj interni Pravilnik o stručnim muzeološkim zvanjima, uslovima i načinu sticanja zvanja u Zemaljskom muzeju BiH⁴¹ dok su druge kolege iz bosanskohercegovačkih muzeja i galerija zvanja sticali pred Komisijom zajednice muzeja SR BiH koja nije bila regulirana posebnim zakonskim propisom.⁴² Prvi kustosi, krajem četrdesetih i početkom pedesetih godina XX stoljeća osnovno stručno zvanje sticali su u Beogradu. Stručni ispit za zvanja kustosa ili konzervatora polagani su prema Pravilniku o pripravničkoj službi, stručnim ispitima i kursevima u muzejsko-konzervatorskoj struci koji je donesen za područje FNRJ tokom 1948. godine.⁴³ Ni standardi i normativi za muzejsku djelatnost nisu bili posebnim pravnim aktom regulirani sve do početka XXI stoljeća kada je u Republici Srpskoj donijet Pravilnik koji pojašnjava ova pitanja. Ostaje prijepor temeljem čega su u Republici Srpskoj izrađeni njihovi Normativi i standardi. Pretpostavlja se da je isti nastao prema predlošku iz Republike Srbije.

Iako su zakonom (od člana 33. do člana 41.) predviđena stručna muzejska zvanja i uvjeti njihovoga sticanja (resorni ministar u Vladi Republike Srpske nikada nije donio poseban pravilnik koji bi regulirao tu oblast iako je po članu 56. Zakona o muzejskoj djelatnosti bio to dužan uraditi u roku od 6 mjeseci od donošenja istog) kolege iz muzeja i galerija Republike Srpske dolaze po osnovno ili viša zvanja u Sarajevo i tako indirektno prihvataju mogućnost da se ovaj segment muzejske struke u BiH, u budućnosti, riješi jedinstveno.⁴⁴

Pravilnikom iz 1995. godine jako je liberaliziran način stjecanja višeg i najvišeg stručnog zvanja. Uočljivo je da na popisu stručnih zvanja za visoku stručnu spremu nema zvanja restaurator što se

---

⁴¹ Ova činjenica upućuje na postojanje paralelizma unutar bh muzejske legislative koja je tolerirana sa viših nivoa vlasti jer su svi muzejski i galerijski radnici trebali biti jednaki pred pravnim aktima koji su postojali na nivou tadašnje Republike.

⁴² Vjerovatno je tokom 70-ih godina prošlog stoljeća dogovorom rukovodilaca muzejskih i galerijskih ustanova u BiH formirana Zajednica muzeja i galerija BiH koja je kroz svoju komisiju provodila stručne muzejske ispite i davala zvanja na osnovu Samoupravnog sporazuma o stručnim zvanjima, uslovima i načinu sticanja stručnih zvanja u muzejima i galerijama Bosne i Hercegovine koji je zaključen između 1975. i 1980. godine (ni do ovoga originala ili kopije nije se moglo doći jer je navodno jedini primjerak poslan u stručne službe Ministarstva civilnih poslova BiH).

⁴³ Službeni list FNRJ br.51/48.

⁴⁴ Zakon o muzejskoj djelatnosti RS, Sl.glasnik br.89/2008.

može uzeti kao propust.⁴⁵ Bilo bi uputno da se prilikom izrade novoga Pravilnika pooštre kriteriji za stjecanje zvanja viši i savjetnik na način da se za zvanje viši (kustos, pedagog, restaurator, konzervator) mora provesti minimalno 8 godina u zvanju kustosa (sada je uvjet min. 5 godina) a za zvanje savjetnika minimalno 10 godina u zvanju višeg (kustosa, pedagoga ili konzervatora).⁴⁶ Akademski stepen magistra ili doktora nauka ne bi smio davati velike privilegije u smislu dobivanja višeg stručnog zvanja za one koji nemaju dostatnu muzejsku ili galerijsku praksu. Posebno se i detaljno trebaju specificirati kriteriji prilikom ocjene i procjene realiziranih povremenih i stalnih izložbi, objavljene bibliografije (posebno je pitanje radova koji se objavljuju na različitim blogovima ili lokalnim dnevnim i sedmičnim listovima - imaju li oni stručnu težinu i na koji način) kao i učestvovanja na radionicama, skupovima i simpozijima. Prevagu bi trebala imati bibliografija objavljenih radova (samostalnih ili koautorskih).

Pismene preporuke uposlenika koji imaju stručna zvanja, a koje su kandidatu potrebne da bi aplicirao za više ili najviše stručno zvanje, u perspektivi ne bi trebalo da budu uvjet za napredovanje. Eventualni novi Pravilnik o osnovnim i višim stručnim zvanjima u muzejskoj i galerijskoj struci u Bosni i Hercegovini (mogući službeni naziv) trebalo bi izraditi Ministarstvo civilnih poslova BiH na temelju prikupljenih mišljenja i saglasnosti entitetskog i kantonalnih ministarstava za obrazovanje i kulturu te stručnih savjeta značajnijih muzejskih i galerijskih ustanova sa prostora cijele BiH. Taj bi pravilnik bio osnov za rad Komisije ili Vijeća za provođenje stručnih muzejskih ispita u BiH koja bi trebala biti formirana u sektoru za kulturu i sport spomenutog ministarstva kao organ uprave a nikako kulture jer bi se time kršio ustav BiH. Komisija bi trebala imati 5 članova (3 iz Federacije i 2 iz Republike Srpske) koji bi se birali po javnom konkursu, imenovali na četiri godine uz jasno definirane kriterije.⁴⁷ Ispit bi trebao sadržavati sedam elemenata i to: 1. Osnove muzeografije, 2. Muzejska pedagogija, 3. Muzejsko zakonodavstvo u BiH s osnovama ustavnog uređenja BiH, FBiH i RS, 4. Radno zakonodavstvo, 5. Historija muzejskih i galerijskih ustanova u BiH, 6. Osnove konzervacije muzejske građe te 7.

---

⁴⁵ Član 5., alineja 3 Pravilnika, Sl.list RBiH br.7/95.

⁴⁶ Pravilnik o stručnim zvanjima RBiH iz 1995. predviđa mogućnost da se zvanje muz.savjetnika dobije nakon minimalno 10 godina rada u struci (član 10.) dok se prema zakonu o muzejima RS iz 2008. zvanje muzejski savjetnik može steći nakon minimalno 10 godina u zvanju viši kustos (član 35).

⁴⁷ Pod kriterijima bi se podrazumijevali: školska sprema (VSS: 4 ili 5 godina studija po Bolonji), godine staža u muzejskoj ili galerijskoj struci (najmanje 15 godina) broj i vrsta objavljenih radova te broj upriličenih muzejskih ili galerijskih izložbi.

Pismeni stručni rad uz mentorstvo muzejskog stručnjaka koji ima najmanje zvanje za koje kandidat aplicira (ovo je i sada praksa).

Jedina realno moguća jeste zajednička instanca kada je u pitanju muzejska i galerijska djelatnost a o kojoj već postoji prešutni konsenzus struke. Prava osnivača za tri muzeja i galeriju u Sarajevu trebala bi preuzeti Skupština Kantona Sarajevo (Zemaljski muzej definirati kao punopravnu članicu Univerziteta u Sarajevu poput Instituta za istoriju ili Orijentalnog instituta) i konačno riješi pitanje finansiranja. Ustav BiH kao i entiteta je jasan. Pokušavati mijenjati ustavna rješenja preko četiri muzejske ustanove i manje od stotine uposlenih krajnje je nekorektno rješenje.

U nastavku navodimo osnove Zakona o muzejskoj djelatnosti Kantona Sarajevo. Ovim zakonom uređuje se sistematsko istraživanje, prikupljanje, stručna i naučna obrada, čuvanje, zaštita i prezentiranje muzejskog materijala (u daljem tekstu: muzejska djelatnost) od značaja za Kanton Sarajevo (u daljem tekstu: Kanton), Grad Sarajevo (u daljem tekstu: Grad) i općine na teritoriji Kantona (u daljem tekstu: općina), nadzor nad zakonitošću rada muzeja i druga pitanja od značaja za muzejsku djelatnost.

Muzejski materijal obuhvata: proizvode prirode, proizvode ljudskog rada i duha, predmete, dokumente i druga svjedočanstva o pojavama i procesima u društvu, historijskim zbivanjima, kulturnom, naučnom, političkom, ekonomskom i tehničkom razvoju, životu i običajima ljudskih zajednica, životu i djelu istaknutih ličnosti, kao i druge predmete koji svjedoče o razvoju prirode i društva od prahistorije do danas.

Muzejska djelatnost je djelatnost od posebnog interesa za Kanton.

U smislu ovog zakona pojedini izrazi imaju sljedeća značenja:

- a) muzejska djelatnost: kupovina, sakupljanje, zaštita, istraživanje, komuniciranje i izlaganje u svrhu proučavanja, edukacije i uživanja civilizacijskih, kulturnih, materijalnih, nematerijalnih i prirodnih dobara, te njihova stručna i naučna obrada i sistematizacija u zbirke, trajna zaštita muzejskog materijala, muzejske dokumentacije i muzejski prezentiranih baštinskih lokaliteta i nalazišta, te njihovo interpretiranje i prezentiranje javnosti putem različitih komunikacijskih oblika u stvarnom i virtuelnom okruženju;

- b) muzejski materijal: civilizacijska, prirodna i kulturna, materijalna i nematerijalna dobra koja su dio nacionalne i opšteljudske baštine;
- c) muzejski predmet: predmet baštine, stručno i naučno obrađen, klasifikovan prema muzejskim kategorijama i pohranjen u muzeju;
- d) muzejska zbirka: osnovna forma organizacije muzejskih predmeta u muzeju;
- e) muzejska dokumentacija: oblik stručnog i naučnog opisivanja muzejskog predmeta, radi njegove identifikacije, utvrđivanja porijekla, valorizacije i prezentacije;
- f) muzejska kategorija: stepen kulturno-istorijske vrijednosti muzejskog predmeta koja je utvrđena na osnovu njegove stručno-analitičke obrade u postupku izrade muzejske dokumentacije;
- g) muzej: javna ustanova ili organizaciona jedinica javne ustanove koja trajno obavlja muzejsku djelatnost kao javni muzej te ustanova, udruženje, zadruga, vakuf, zaklada, privredno društvo ili njegova organizaciona jedinica i obrtnik koji trajno obavljaju muzejsku djelatnost kao privatni muzeji, u službi društva i njegovog razvitka, otvoreni za javnost, a u skladu sa uslovima propisanim ovim zakonom;
- h) matični muzej: javni muzej koji je ovlašten da vrši poslove matične muzejske djelatnosti;
- i) memorijalni muzeji i spomen područja: znamenita mjesta od posebnog značaja koji su u vezi sa istorijom naroda i kulturna dobra od izuzetnog značaja za zajednicu;
- j) muzejska spomen - kuća: autentičan ambijent određenog vida graditeljstva koji se odnosi na određen istorijski period, događaje ili ličnosti;
- k) muzej na otvorenom: područje sa izraženim elementima prirodnih i radom stvorenih vrijednosti kao jedinstvene cjeline;
- l) galerija: vrsta muzeja koji kao javni ili privatni obavlja muzejsku djelatnost u skladu sa uslovima propisanim ovim zakonom;
- m) izložbena galerija: galerija koja nema vlastitu muzejsku građu i obavlja muzejsku djelatnost izlaganjem javnosti civilizacijskih, kulturnih, materijalnih i nematerijalnih te prirodnih dobara u skladu sa uslovima propisanim ovim zakonom;

- n) informacijski sistem: elektronska obrada baze podataka muzejske dokumentacije;
- o) zbirka: organizovani dio unutar pravnog lica koji obavlja muzejsku djelatnost u skladu sa uslovima propisanim ovim zakonom;
- p) revizija: stručna provjera postojanja, stanja, stepena zaštite i uslova čuvanja muzejskog materijala i muzejske dokumentacije;
- q) provjera porijekla: utvrđivanje historijata predmeta od vremena njegovog pronalaska ili stvaranja do danas;
- r) lokalitet: zajedničko djelo čovjeka i prirode, odnosno područje koje je djelomično izgrađeno i dovoljno posebno i homogeno da se može topografski definisati.

Organizacije za muzejsku djelatnost:

- (1) Muzejsku djelatnost obavlja muzej i galerija (u daljem tekstu: muzej).
- (2) Za obavljanje muzejske djelatnosti može se oformiti muzejska zbirka.
- (3) Za vršenje izlagačke muzejske djelatnosti može se oformiti muzejska izložba.
- (4) Organizacije za muzejsku djelatnost iz st. (1), (2) i (3) ovog člana mogu biti javne, privatne i od vjerskih zajednica.
- (5) Organizacije za muzejsku djelatnost mogu biti samostalne i u sastavu drugih pravnih lica.
- (6) Muzej osnovan kao samostalna organizacija obavezno se upisuje u sudski registar kao ustanova.

Na muzej se primjenjuju odredbe zakona kojim se uređuje rad ustanova, ako ovim zakonom nije drugačije uređeno.

Osnivanje muzeja:

- (1) Muzej se može osnovati i početi sa radom ako je obezbijeđen odgovarajući muzejski materijal, prostorije i oprema za obavljanje muzejske djelatnosti, potreban broj stručnih muzejskih radnika i sredstva za osnivanje i početak rada muzeja.

(2) Pravilnik o uslovima za osnivanje, rad muzeja, muzejskih zbirki, muzejskih izložbi i galerija donosi ministar na prijedlog Muzeja Sarajeva.

(3) Kontrolu ispunjenosti uslova za osnivanje i početak rada muzeja vrši stručna komisija od tri člana koju formira Ministarstvo iz reda stručnih lica za muzejsku djelatnost.

(4) Rješenje o ispunjavanju uslova za osnivanje i početak rada muzeja, muzejskih zbirki, muzejskih izložbi i galerija donosi ministar na prijedlog stručne komisije iz stava (3) ovog člana.

Normativi i standardi za muzejsku djelatnost:

(1) Muzej može trajno obavljati djelatnost ako ispunjava uslove utvrđene Normativima i standardima za muzejsku djelatnost, u skladu sa zakonom kojim se uređuje finansiranje ustanova.

(2) Pravilnik o normativima i standardima za muzejsku djelatnost donosi ministar na prijedlog Muzeja Sarajeva.

(3) Uslove iz st. (1) i (2) ovog člana muzej je dužan da ispuni najkasnije u roku od pet godina od dana početka obavljanja djelatnosti.

(4) Muzeji u obavljanju registrovane djelatnosti su dužni da poštuju međunarodno prihvaćene dokumente muzejske djelatnosti i profesije i to:

a) Statut Međunarodnog vijeća za muzeje (ICOM),

b) Kodeks profesionalne etike ICOM-a,

c) Odredbe Direktive 2006/123/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 12. 12.2006. godine koje se primjenjuju na rad privatnih muzeja i galerija,

d) Međunarodne konvencije koje je donio UNESCO, i to:

- Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (Hag, 1954. godine),
- Konvencija o mjerama za zaštitu i spriječavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa svojine kulturnih dobara (Pariz 1970. godine),
- Svjetska (Univerzalna) konvencija o autorskom pravu (Ženeva, 1952. godine, Pariz, 1971. godine),

- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (Pariz, 1972. godine),
- Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (Pariz, 2001. godine),
- Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (Pariz, 2003. godine),
- Konvencija o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza (Pariz, 2005. godine),

e) Međunarodne konvencije koje je donijelo Vijeće Evrope:

- Evropska konvencija o kulturi (Pariz, 1954. godine),
- Evropska konvencija o zaštiti arheološkog naslijeđa (London, 1969. godine),
- Konvencija o zaštiti arhitektonskog naslijeđa Evrope (Granada, 1985. godine),
- Okvirna konvencija o vrijednostima kulturne baštine za društvo (Farou, 2005. godine),
- Evropska konvencija o krajolicima (Firenca, 2000. godine),
- Evropska konvencija za zaštitu audiovizuelne baštine (Strazbur, 2001. godine),

f) UNIDRIT-ova konvenciju o ukradenim ili nezakonito izvezenim kulturnim dobrima (Rim, 1995. godine), kao i druge konvencije i međunarodne multilateralne i bilateralne ugovore kojima pristupi ili koje prihvati Bosna i Hercegovina nakon stupanja na snagu ovog zakona, a koji su nadređeni ovom zakonu a njihove odredbe su obavezni na odgovarajući način primjenjivati svi subjekti koji obavljaju muzejsku djelatnost.

4.3. Bibliotečka djelatnost u BiH

Bibliotečka djelatnosti buhvata sistematsko prikupljanje, stručnu obradu, čuvanje, pohranjivanje i davanje na korištenje bibliotečke građe, prikupljanje informacija o toj građi, kao i obavezno dostavljanje štampanog materijala, te tako u daljem tekstu navodimo osnove Zakona o bibliotečkoj djelatnosti⁴⁸ kojim se uređuje njeno obavljanje. Nastojat ćemo približiti njegove

---

⁴⁸ Zakon o bibliotečkoj djelatnosti ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 28/03)

osnove i nedostatke, posebno se referišući na član 18. ovog zakona, na osnovu kojega se već dugi niz godina omogućava da se u bibliotekama zapošljavaju osobe koje nisu stekle nikakvo formalno obrazovanje iz bibliotečko-informacijskih znanosti, dok u isto vrijeme u Bosni i Hercegovini postoje tri studija bibliotekarstva, od toga dva u Federaciji BiH, a jedan u Republici Srpskoj. Na njima studenti stiču kompetencije za obavljanje najsloženijih bibliotečko-informacijskih poslova, ali član 18. Zakona o bibliotečkoj djelatnosti FBiH stavlja ih u nepovoljan položaj ne dajući im nikakvu prednost prilikom zapošljavanja, odnosno izjednačava ih sa bilo kojom drugom osobom koja ima završeni VII stepen stručne spreme i položen stručni ispit iz bibliotekarstva.

To doprinosi da se već decenijama u bibliotekama u Federaciji BiH zapošljavaju nekompetentne osobe, dok se oni koji su kroz formalno obrazovanje stekli i stiču kompetencije za obavljanje poslova bibliotekara, vode ili će se voditi u evidencijama nezaposlenih. Time ne samo da se diskriminiraju bibliotečko-informacijski stručnjaci i obezvrijeđuje struka, već se ovakvim zakonskim riješenjem biblioteke kao temeljne civilizacijske ustanove i ustanove od posebne važnosti za svako demokratstko društvo, onemogućavaju da ispunjavaju svoju misiju, pruže korisnicima kvalitetnu uslugu i idu u korak sa savremenim tokovima u bibliotečko-informacijskoj djelatnosti.

Bibliotečka građa u smislu člana 1. ovog Zakona obuhvaća: knjige, brošure, časopise, novine, separate, disertacije, kataloge, prospekte, plakate, štampane letke, kartografske publikacije, standarde, patente, muzička djela, reprodukcije likovnih djela, razglednice, kalendare, fotografije, mikrofilmove, dijamikrokartice, gramofonske ploče, tonske kasete, videokasete, magnetofonske i magnetne trake, diskove, rukopise i drugu građu namijenjenu bibliotečkoj djelatnosti.

Pod štampanim materijalom u smislu člana 1. ovog Zakona podrazumijeva se bibliotečka građa iz člana 2. ovog Zakona, kao i svaki drugi materijal namijenjen javnosti koji je izrađen na štamparskoj mašini ili umnožen nekim drugim mehaničkim, hemijskim ili elektronskim putem.

Bibliotečka djelatnost je djelatnost od posebnog društvenog interesa.

Bibliotečku djelatnost obavljaju biblioteke. Biblioteka se osniva kao ustanova (u daljem tekstu: samostalna biblioteka). Biblioteka se može organizirati i kao dio ustanove, preduzeća ili drugog pravnog lica (u daljem tekstu: biblioteka u sastavu).

Na samostalne biblioteke primjenjuje se Zakon o ustanovama ("Službeni list R BiH", broj: 6/92, 8/93 i 13/94), ako ovim Zakonom nije drugačije određeno. Na biblioteke u sastavu primjenjuju se opći propisi, ako ovim Zakonom nije drugačije određeno.

Biblioteka, prema namjeni, može biti nacionalna, javna, školska, visokoškolska, univerzitetska i specijalna. Nacionalna biblioteka je centralna biblioteka koja prikuplja, stručno obrađuje, čuva i daje na korišćenje prvenstveno bibliotečku građu koja je nastala, odnosno koja se odnosi na Bosnu i Hercegovinu (u daljem tekstu: BiH), objedinjuje i unapređuje poslove bibliotečke djelatnosti u BiH i namijenjena je općem obrazovanju, informiranju i zadovoljavanju kulturnih i drugih potreba stanovništva. Javna biblioteka namijenjena je općem obrazovanju, informiranju i zadovoljavanju kulturnih i drugih potreba stanovništva. Školska biblioteka namijenjena je potrebama izvođenja i unapređivanja odgojno-obrazovnog rada u osnovnoj i srednjoj školi. Visokoškolska, odnosno univerzitetska biblioteka namijenjena je potrebama izvođenja i unapređivanja nastavnog i naučnoistraživačkog rada u visokoškolskoj ustanovi odnosno na univerzitetu. Specijalna biblioteka namijenjena je naučnoistraživačkom odnosno stručnom radu, kao i zadovoljavanju drugih potreba ustanova, preduzeća, državnih organa, udruženja građana, vjerskih zajednica i drugih pravnih lica. Nacionalna i javna biblioteka osniva se kao samostalna biblioteka. Školska, visokoškolska, univerzitetska i specijalna biblioteka može se osnovati kao samostalna biblioteka, odnosno organizirati kao biblioteka u sastavu.

Bibliotečka građa prikuplja se preuzimanjem obaveznog primjerka štampanog materijala, kupovinom, razmjnom, poklonom i zavještanjem. Pod obaveznim primjerkom štampanog materijala iz stava 1. ovog člana podrazumijeva se štampani materijal iz člana 42. ovog Zakona. Ugovor o kupovini, razmjeni i poklonu bibliotečke građe sastavlja se u pismenom obliku.

Bibliotečka građa stručno se obrađuje primjenom jedinstvenog načina obrade bibliotečke građe zasnovanog na međunarodnim standardima.

Bibliotečka građa čuva se u skladu sa tehničkozaštitnim i drugim propisanim mjerama. Mjere iz stava 1. ovog člana propisuje ministar obrazovanja, nauke, kulture i sporta (u daljem tekstu: ministar), na prijedlog Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Biblioteka BiH).

Bibliotečka građa dostupna je svim korisnicima. Bliži uvjeti i način korišćenja bibliotečke građe utvrđuju se pravilima biblioteke.

Bibliotečka građa rashoduje se nakon izvršene revizije na prijedlog komisije koju obrazuje upravni odbor biblioteke, u skladu sa pravilima biblioteke.

Pravno i fizičko lice koje se bavi izdavačkom djelatnošću ili prodajom bibliotečke građe dužno je da bibliotečku građu koju namjerava rashodovati, prethodno ponuditi na otkup najbližoj javnoj biblioteci na svom području, a ako ta biblioteka nije zainteresirana za otkup, dužno je da o tome bez odlaganja obavijesti Biblioteku BiH.

U slučaju prestanka rada biblioteke njen osnivač će odrediti biblioteku ili drugo pravno lice koje će preuzeti bibliotečku građu biblioteke koja prestaje sa radom.

Zaštita i korištenje stare i rijetke knjige, kao dobra kulturno-historijskog naslijeđa, uređuje se u skladu sa propisima o zaštiti i korištenju kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa. Stara i rijetka knjiga, u smislu ovog zakona, je rukopisna knjiga i rukopis, štampana knjiga, periodika i drugi knjižni materijal posebne vrijednosti ili rijetkosti nastao do 1945. godine, kao i rijetka knjiga, periodično izdanje i druga rijetka građa posebne vrijednosti ili rijetkosti nastala poslije 1945. godine.

Samostalna biblioteka može početi da obavlja djelatnost ako je osiguran odgovarajući fond bibliotečke građe, prostorije i oprema za obavljanje bibliotečke djelatnosti i potreban broj stručnih bibliotečkih radnika. Bliže uvjete, odnosno standarde za uvjete iz stava 1. ovog člana utvrđuje ministar na prijedlog Biblioteke BiH.

Biblioteka: utvrđuje potrebe, prikuplja, stručno obrađuje, čuva i obnavlja bibliotečku građu; osigurava efikasno korišćenje bibliotečke građe i pruža pomoć pri izboru i korišćenju ove građe; vodi kataloge i drugu dokumentaciju o bibliotečkoj građi; dostavlja Biblioteci BiH podatke za centralni katalog inostranih publikacija, a biblioteci koja obavlja matične poslove bibliotečke djelatnosti iz člana 27. ovog Zakona (u daljem tekstu: matična biblioteka) podatke za druge centralne kataloge bibliotečke građe i učestvuje u njihovom formiranju; vodi evidenciju o bibliotečkoj građi, o korisnicima i o korištenju bibliotečke građe i vrši statističku obradu evidentiranih podataka; izdaje kataloge, bibliografije i druge bibliotečke publikacije i redovno informira korisnike o bibliotečkoj građi; saraduje sa drugim informacionim centrima u formiranju baze podataka, organiziranom protoku informacija i unapređivanju informaciono-dokumentacionih poslova; učestvuje u međubibliotečkoj pozajmici bibliotečke građe.

Stručne poslove bibliotečke djelatnosti obavljaju lica sa odgovarajućom stručnom spremom, položenim stručnim ispitom i stručnim zvanjem. Lice koje prvi put zasniva radni odnos u biblioteci dužno je da nakon isteka najmanje jedne a najviše dvije godine obavljanja poslova bibliotečke djelatnosti položi stručni ispit za obavljanje bibliotečke djelatnosti. Licu koje u utvrđenom roku ne položi stručni ispit, prestaje radni odnos u biblioteci ako ne prihvati raspored na drugo radno mjesto koje odgovara njegovim stručnim sposobnostima ili ako u biblioteci nema takvog radnog mjesta. Program polaganja stručnog ispita, način polaganja i izdavanja uvjerenja o položenom stručnom ispitu, kao i uvjeti i način stjecanja stručnih zvanja u bibliotečkoj djelatnosti, utvrđuju se bližim propisom koji donosi ministar, na prijedlog Biblioteke BiH.

Radi potpunijeg informiranja o bibliotečkoj građi koju posjeduju, međusobne i međunarodne razmjene informacija, te zajedničkog korišćenja bibliotečke građe, Biblioteka BiH, samostalne biblioteke i biblioteke u sastavu povezuju se preko matične biblioteke u Bibliotečko-informacioni sistem BiH. Bibliotečko-informacioni sistem BiH sastavni je dio sistema naučno-tehnoloških informacija u BiH i u cilju formiranja baze podataka i organiziranog protoka informacija povezuje se sa istim sistemima u drugim državama, kao i sa drugim informacionim sistemima na teritoriji Republike.

Bibliotečko-informacioni sistem BiH ostvaruje se: evidentiranjem, prikupljanjem i iskazivanjem podataka i informacija o bibliotečkoj građi na jedinstven način; stručnom obradom bibliotečke građe i informacija; vođenjem i ažuriranjem kataloga, baza podataka i druge dokumentacije o bibliotečkoj građi na jedinstven način; zajedničkim formiranjem centralnih kataloga i baza podataka bibliotečke građe; razvijanjem i unapređivanjem međubibliotečke pozajmice; obavljanjem matičnih poslova bibliotečke djelatnosti. Biblioteka BiH je centar Bibliotečko-informacionog sistema BiH.

Rad biblioteke je javan. Ostvarivanje javnosti rada bliže se utvrđuje pravilima biblioteke.

Nadzor nad zakonitosti rada biblioteke vrši općinski odnosno gradski organ uprave nadležan za poslove kulture na čijem je području sjedište biblioteke, a nadzor nad zakonitosti rada Biblioteke BiH vrši Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta.

Javna biblioteka

Javna biblioteka je javna ustanova u državnoj svojini.

Pored poslova iz člana 17. ovog Zakona, javna biblioteka: osigurava uvjete za korišćenje bibliotečke građe širenjem mreže odjeljenja i pokretnih biblioteka; samostalno i u saradnji sa ostalim bibliotekama obrazuje i čuva zavičajnu zbirku; samostalno i u saradnji sa kulturnim, obrazovnim i drugim ustanovama, preduzećima i drugim pravnim licima organizira izložbe i druge oblike razvijanja interesa za bibliotečku građu i bibliotečku djelatnost.

Radi obrazovanja zavičajne zbirke, javna biblioteka dužna je prikupljati i čuvati po jedan primjerak štampanog materijala koji je objavljen na području na kojem biblioteka djeluje. Javna biblioteka dužna je prikupiti i čuvati u zavičajnoj zbirci i štampani materijal koji je objavljen van područja na kojem biblioteka djeluje ako se odnosi na to područje, kao i djela autora koji su porijeklom ili djeluju na tom području.

Javna biblioteka ne može otuđiti obavezni primjerak štampanog materijala, kao ni primjerak iz zavičajne zbirke.

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, na prijedlog Biblioteke BiH rješenjem određuje jednu od javnih biblioteka sa područja jedne ili više općina kao matičnu biblioteku za to područje.

Matični poslovi bibliotečke djelatnosti su:

- povezivanje biblioteka u bibliotečko-informacioni sistem;
- razvoj i unapređivanje stručnog rada biblioteka;
- vođenje evidencije o bibliotekama;
- vođenje centralnih kataloga bibliotečke građe;
- pružanje stručne pomoći i vršenje stručnog nadzora nad radom biblioteka;
- posredovanje u međubibliotečkoj pozajmici;
- usklađivanje nabavke bibliotečke građe biblioteka;
- staranje o stručnom usavršavanju bibliotečkih radnika.

Biblioteka BiH

Biblioteka BiH je javna ustanova u državnoj svojini. Prava i obaveze osnivača prema Biblioteci BiH vrši Skupština Bosne i Hercegovine.

Biblioteka BiH je centralna matična biblioteka u Republici, a prema namjeni je nacionalna i univerzitetska biblioteka.

Biblioteka BiH kao nacionalna biblioteka:

1. prikuplja, stručno obrađuje, čuva i daje na korišćenje bibliotečku građu sa teritorije BiH, bibliotečku građu koja se odnosi na BiH, rukopise i prepisku istaknutih ličnosti sa teritorije BiH i druge rukopise koji se odnose na BiH, djela bosanskohercegovačkih pisaca objavljena u BiH i u inostranstvu i strana djela koja se odnose na Republiku:
  - staru i rijetku knjigu,
  - strane publikacije,
  - službene publikacije;
2. prima, čuva i raspoređuje obavezne primjerke štampanog materijala;
3. objavljuje tekuću i retrospektivnu opću bibliografiju Bosne i Hercegovine i druge posebne bibliografije i stara se o unapređivanju bibliografskog rada;
4. obavlja funkciju nacionalne agencije za ISSN i ISBN broj;
5. vrši katalogizaciju u publikaciji - CIP u saradnji sa izdavačima na teritoriji Republike;
6. vrši međubibliotečku pozajmicu sa bibliotekama u zemlji i inostranstvu;
7. vrši razmjenu publikacija sa bibliotekama u zemlji i inostranstvu;
8. organizira sistem centralnog kataloga bibliotečke građe za BiH;

9. vodi centralni katalog inostranih publikacija;
10. brine se o zaštiti biblioteka i bibliotečke građe koje imaju svojstvo dobra kulturnohistorijskog naslijeđa, te vrši zaštitu oštećene i ugrožene bibliotečke građe;
11. koordinira nabavku stranih publikacija;
12. predstavlja BiH u međunarodnim bibliotečkim asocijacijama i srodnim organizacijama i uspostavlja saradnju sa njima;
13. predstavlja deponitarnu biblioteku publikacija UN i UNESCO, te drugih međunarodnih organizacija;
14. snabdijeva biblioteke u BiH bibliografskim zapisima;
15. vrši funkciju centra za međunarodni sistem isporuke dokumenata;
16. obavlja naučnoistraživački rad naročito sa područja Bosniace i kulturne historije Bosne i Hercegovine i publicira rezultate tih istraživanja.

Biblioteka BiH kao univerzitetska biblioteka:

- doprinosi unapređenju nastavnog i naučnoistraživačkog rada na visokoškolskim ustanovama stvaranjem bibliotečke mreže i bibliotečko-informacionog sistema univerziteta;
- prima, odnosno prikuplja, čuva i daje na korišćenje deponirani primjerak doktorskih disertacija i magistarskih radova odbranih na univerzitetima u BiH i inostranstvu;
- prima, čuva i daje na korišćenje naučnoistraživačke projekte koje finansira BiH;
- istražuje, prikuplja i održava baze podataka o izvornim informacijama u BiH za potrebe visokoškolskog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada.

Biblioteka BiH kao centralna matična biblioteka u Republici:

- povezuje biblioteke u bibliotečko-informacioni sistem u Republici i uključuje ih u svjetske informacione sisteme;
- organizira naučnoistraživački rad iz bibliotečke djelatnosti, a posebno rad na programiranju razvoja bibliotečko-informacione djelatnosti i izrađuje projekte bibliotečko-informacionog sistema u Republici, te objavljuje rezultate tog rada;
- daje uputstva o primjeni međunarodnih standarda u bibliotečkoj djelatnosti;

- pruža stručnu pomoć bibliotekama i izrađuje metoda uputstva, normative i standarde za organiziranje stručnog rada, uvođenje i primjenu računarske i druge tehnike, kao i za projektiranje i opremanje prostora;
- obavlja stručni nadzor nad radom biblioteka i stara se o primjeni standarda i normativa iz bibliotečke djelatnosti; - organizira polaganje stručnih ispita i druge oblike stručnog usavršavanja bibliotečkih kadrova i izdaje uvjerenja o tome, u skladu sa svojim pravilima;
- pomaže transformaciju postojećih i stvaranje novih biblioteka; - koordinira rad matičnih biblioteka;
- podstiče i organizira saradnju biblioteka u Republici na koordinaciji nabavke, prikupljanju, obradi i protoku informacija i na međubibliotečkoj pozajmici;
- prati i proučava stanje, potrebe i uvjete rada i razvoja biblioteka u Republici, priprema i informativno-analitičke materijale i predlaže mjere za unapređivanje bibliotečke djelatnosti;
- obrazuje korisnike bibliotečko-informacionog sistema i sistema naučno-tehnoloških informacija

Kako je već prethodno pomenuto, s obzirom na to da je Ustavom FBiH bibliotečka djelatnost u naležnosti kantona, većina njih je donijela vlastite zakone:

- Kanton Sarajevo (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, Službene novine KS, broj 4/99)
- Pored ovog Zakona izrađeno je nekoliko zakonskih i podzakonskih akata kojima se uređuje bibliotečka djelatnost u ovom kantonu:
- Pravilnik o uvjetima za obavljanje matičnih poslova bibliotečke djelatnosti (Službene novine KS, broj 5/00)
  - Odluka o preuzimanju prava osnivača JU “Biblioteka grada Sarajeva” – Prečišćeni tekst (Službene novine KS, broj 3/99)
  - Pravilnik o tehničko-zaštitnim i drugim mjerama za čuvanje bibliotečke građe (Službene novine KS, broj 4/99)
  - Pravilnik o uslovima za osnivanje i rad biblioteka (Službene novine KS, broj 17/99)

- Hercegovačko-neretvanski kanton (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, Službene novine HNK, broj 3/05)
- Kanton br. 10 (Zakon o bibliotekama, Narodne novine K10, broj 11/99)
- Tuzlanski kanton (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, Službene novine TK, broj 6/00)
- Unsko-sanski kanton (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, Službene novine USK, broj 6/99, 10/03)
- Zeničko-dobojski kanton (Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, Službene novine ZDK, broj 8/99)
- Zapadnohercegovački kanton (Zakon o bibliotekama, Narodne novine ZHK, broj 6/99)

Bosansko-podrinjski kanton, Posavski kanton, Srednjobosanski kanton te Brčko Distrikt nisu donijeli vlastite zakone o bibliotečkoj djelatnosti, u ponegdje se u zakonu biblioteke spominju uz ustanove kulture.

Zakoni i pravilnici u kulturi koji su neposredno ili posredno vezani za bibliotečku djelatnost u RS su:

- Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, Službeni glasnik RS, broj 26/93, 52/01, 39/03, 112/08
- Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja registra biblioteka, Službeni glasnik RS, broj 2/03
- Pravilnik o uslovima za osnivanje i početak rada biblioteka, Službeni glasnik RS, broj 56/02
- Pravilnik o zaštitnim i drugim mjerama čuvanja bibliotečke građe, Službeni glasnik RS, broj 70/02
- Pravilnik o jedinstvenoj obradi bibliotečke građe, Službeni glasnik RS, broj 70/02
- Pravilnik o vrstama, uslovima i postupku sticanja stručnih zvanja u bibliotečkoj struci, Službeni glasnik RS, broj 29/10
- Pravilnik o stručnim zvanjima u bibliotečkoj djelatnosti, Službeni glasnik RS, broj 35/04
- Pravilnik o programu stručnog ispita u bibliotečkoj djelatnosti i načinu njegovog polaganja, Službeni glasnik RS, broj 5/02
- Uputstvo o reviziji i rashodovanju bibliotečke građe, Službeni glasnik RS, broj 3/03

4.4. Digitalizacija građe i realizacija digitalnih informacijskih usluga –

Vid masovnije saradnje BAM zajednice

Digitalizacija predstavlja pretvaranje analognog oblika u digitalni oblik, tj. pretvara tradicionalni oblik knjige u elektronski oblik (e-knjiga), a to se uglavnom odnosi na staru i rijetku vrstu građe, jer novija građa koja izlazi vremenom posjeduje uglavnom oba oblika i tradicionalni i elektronski oblik. Klarin navodi da se „digitalizacija bitno razlikuje od ostalih tehnika prijenosa građe u drugi oblik i predstavlja ključ za otvaranje vrata knjižničnih zbirki, odnosno potiče demokratizaciju pristupa građi.“⁴⁹ Danas, u digitalnom okruženju arhivi, biblioteke i muzeji susreću se i s novim oblicima i modelima saradnje, a neke od oblika saradnje zasnivaju upravo radi digitalizacije građe, te radi realizacije digitalnih informacijskih usluga. Projekti digitalizacije omogućavaju povezivanje baštinskih ustanova čime mogu znatno utjecati na promicanje kulturne i prirodne baštine te utjecati na njeno uključivanje u svjetske turističke tokove.⁵⁰

Kada je u pitanju saradnja arhiva, biblioteka i muzeja radi digitalizacije građe ona je veoma značajna za svaku od ustanova. Saradnjom na projektima digitalizacije štiti se kulturno naslijeđe, njome se povećava dostupnost građe u digitalnom obliku, a isto tako uložnim zajedničkim snagama štedi se vrijeme, ali i novac, što je danas veoma važno, jer je digitalizacija skup proces i bez saradnje teško koja ustanova može uspješno provesti proces digitalizacije samostalno, jer predstavlja prepreku posebno bibliotekama u manjim sredinama upravo zbog nedostatka finansijskih sredstava. Danas se u prikazivanju kulturne baštine na internetu mora obratiti pažnja na stavke poput jedinstvene tehničke infrastrukture, jer upravo informacijsko-komunikacijske tehnologije omogućavaju interakciju između korisnika i sadržaja, kao i pohranjivanje i indeksiranje digitaliziranog sadržaja.

Danas korisnici žele sve što je dostupno u jednoj baštinskoj ustanovi da mogu vidjeti i pristupiti iz svog doma, a baštinske ustanove predstavljanjem sadržaja na internetu vrše i promociju, jer upravo

---

⁴⁹ Klarin, S., Pristup digitalnoj građi. // Časopis Edupoint: broj 31, Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica. 2005.,13. Dostupno na: http://eprints.rclis.org/6523/1/edupoint_31_klarin.pdf (datum pristupa: 25.10.22.)

⁵⁰ Sotirov- Đukić, V. Evropske smjernice i praksa u digitalizaciji lokalne kulturne baštine arhiva, biblioteka i muzeja.

promocijom mogu privući i potaknuti buduće korisnike na interakciju sa svojom ustanovom, bilo da se radi o biblioteci, arhivu ili muzeju. Pored sadržaja, isto tako važna je i organizacija sadržaja radi ponovne upotrebe istog. Za uspješnost svega navedenog najbolje bilo da se uspostavi saradnja između ustanova baštine kako bi proces digitalizacije građe bio što bolji i uspješniji.⁵¹

Autorica Sotirov-Đukić navodi da postoji veliki broj projekata i programa u Evropi koji realizuju Evropske smjernice za saradnju javnih biblioteka, arhiva i muzeja u digitalizaciji. Smjernice imaju cilj da pokrenu vlasti na lokalnom i državnom nivou kako bi odredile ključne prioritete u finansiranju koji se uglavnom odnose na besplatan pristup infrastrukture za povezivanje ustanova, zatim stvorile međustrukovne agencije za planiranje koordinirane politike unutar sektora kulturne baštine, uspostavile partnerstva između lokalnog sektora kulturne baštine i drugih privrednih društvenih sektora, omogućile interaktivni pristup sadržajima putem multimedijalne digitalne građe koja sadrži lokalnu historiju, umjetnost, muziku i interese zajednice, a koje predstavljaju izvor znanja o toj zajednici, nadgledale potrebe korisnika koje se stalno mijenjaju kao dio razvojne politike ulaganja i na kraju, pokrenule istraživanja i prakse na državnoj ili evropskoj razini u vezi partnerstva s lokalnim i privatnim organizacijama u stvaranju sadržaja i digitalizaciji kulturne baštine.⁵² Kada su u pitanju informacijske usluge one se odnose uglavnom na provjeru da li posjeduje baštinska ustanova određenu građu (knjigu, časopis, dokument i sl.), zatim odnose se i na pomoć pri pretraživanju i na mogućnosti korištenja građe. Preko informacijskih usluga „ostvaruje se saznanje ne samo o objektima pohranjenim u konkretnoj ustanovi baštine, već se preko ovih usluga ostvaruje i saznanje o ostalim mogućim pojavnim informacijsko-baštinskim oblicima“.⁵³

Informacijske usluge u arhivima, bibliotekama i muzejima se vremenom mijenjaju, prelaze iz tradicionalnih informacijskih usluga u digitalne informacijske usluge koje su dosta zahtjevnije i složenije u odnosu na tradicionalne.

Modeli digitalnih informacijskih usluga prema riječima Kodrić dosta su razvijeniji u bibliotečkim ustanovama za razliku od arhivskih i muzejskih ustanova, ali i ostalih ustanova baštine. Kada je u

---

⁵¹ Karun, B. Kulturna baština – zajednički imenitelj biblioteka, arhiva i muzeja. Dostupno na: <http://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/article/view/163/164> (datum pristupa: 16.10.2022)

⁵² Usp. Sotirov-Đukić, V. Evropske smjernice i praksa u digitalizaciji lokalne kulturne baštine arhiva, biblioteka i muzeja., 2-3.. Dostupno na: https://www.academia.edu/12943305/Evropske_smjernice_i_praksa_u_digitalizaciji_lokalne_kulturne_ba%C5%A1tine_arhiva_biblioteka_i_muzeja (datum pristupa: 16.10.2022.)

⁵³ Kodrić, L. Digitalne informacijske usluge u baštinskim ustanovama. Sarajevo: Biblioteka Sarajevo, 2010., 66-67.

pitanju virtualni pristup arhivskim i muzejskim zbirkama na internetu, može se reći da istim intenzitetom pružaju tu uslugu kao i bibliotečke ustanove, dok biblioteke znatno prednjače kad su u pitanju informacijske usluge.⁵⁴

Ne može se govoriti o realizaciji digitalnih informacijskih usluga, a pri tome ne spomenuti baštinske informacijske konzorcije koji predvode razvoj baštinskih usluga⁵⁵. Primjer jednog takvog konzorcija je QuestionPoint koji se odnosi na online informacijske usluge koje rješavaju sva pitanja i dileme između informacijskih stručnjaka i korisnika.

QuestionPoint razvijen je 2002. godine od strane OCLC (Online Computer Library Center iz Ohioa i Kongresne biblioteke iz Washingtona, a više od 1000 biblioteka su članice ovog konzorcija.⁵⁶

L. Kodrić navodi da su i konzorciji informacijskih usluga dosta češći na području bibliotečkih informacijskih usluga za razliku od muzejskih i arhivskih ustanova. Također, navodi da Amerika i brojne Evropske zemlje uveliko rade na promicanju digitalnih informacijskih usluga, a ovo su najpoznatije:⁵⁷

- Ask A Librarian kolaborativna informacijska usluga javnih i specijalnih biblioteka Finske;
- Biblioteksvagten digitalna informacijska usluga realizirana saradnjom javnih i specijalnih biblioteka Danske;
- Biblioteksvar.no projekt saradnje digitalnih informacijskih usluga javnih biblioteka Norveške;
- Die Deutsche Internetbibliothek i HeBIS, odnose se na saradničke projekte digitalnih informacijskih usluga javnih, univerzitetskih i specijalnih biblioteka Njemačke;
- Digital Reference Services for Libraries odnosi se na informacije o definiranjima digitalnih informacijskih usluga, o smjernicama za implementaciju i sl., zatim nudi popis svih biblioteka koje realizuju digitalne informacijske usluge diljem svijeta, ali i popis nebaštinskih digitalnih informacijskih usluga;
- Enquire digitalna informacijska služba Engleske i Škotske.

---

⁵⁴ Idem, 225.

⁵⁵ Idem, 217.

⁵⁶ Digitalna knjižnica. Pitajte knjižničara. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Dostupno na: <http://stari.nsk.hr/DigitalLib.aspx?id=96> (datum pristupa: 16.10.2022.)

⁵⁷ Kodrić, L. Digitalne informacijske usluge u baštinskim ustanovama., 216-218.

- LifeRef mrežno mjesto u kojem se nalazi popis svih američkih biblioteka koje realiziraju digitalne informacijske usluge;
- Pregunte: Ias bibliotecas responden digitalna informacijska usluga javnih biblioteka Španije;
- The Teaching Librarian mrežna stranica koja daje informacije o području digitalnih informacijskih usluga;

Danas postoji veliki broj biblioteka u Bosni i Hercegovini, kako u Federaciji tako i Republici Srpskoj koje uspješno provode digitalnu informacijsku uslugu zvanu Pitajte bibliotekara. Takva digitalna informacijska usluga ne postoji u arhivskim i muzejskim ustanovama Bosne i Hercegovine, nego se samo odnosi na bibliotečke ustanove. Ta usluga omogućava korisnicima da što brže i uspješnije dođu do željenih informacija tako što postavite upit nekoj od bibliotečkih ustanova, a uslov je uglavnom da budu članovi iste. Ovom informacijskom uslugom korisnik štedi vrijeme, jer ona omogućava da iz svog doma dobije informacije koje su mu u tom trenutku potrebne.

Kada je u pitanju saradnja pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga postoje tri najfunkcionalnija modela saradnje, a to su:⁵⁸

1. istorazinski model (peer-to-peer)
2. model sa središtem (center model)
3. kombinovani model (mixture model)

Sama riječ kaže istorazinski, što znači da su sve članice konzorcija na istoj razini, odnosno nijedna od njih ne igra središnju ulogu. U ovom modelu ne postoji jedna centralna ustanova koja određuje aktivnosti unutar konzorcija, nego udruživanjem zajedničkih snaga pronalaze optimalno rješenje. Komunikacija između njih može biti direktna i indirektna, ovisno od toga kakva je komunikacija. Dolaze i podmodeli simetrični i asimetrični, gdje se asimetrični mogu predstaviti u tri oblika: oblik drveta, prstena i nepravilni oblik.⁵⁹ Ovaj model pruža jednostavne oblike saradnje između

---

⁵⁸ Kodrić, L. Modeli saradnje arhiva, biblioteka i muzeja pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga, 462. Dostupno na: http://www.pokarh-mb.si/uploaded/datoteke/Radenci/radenci2011/42_kodric_2011.pdf (datum pristupa: 16.10.2022.)

⁵⁹ Kodrić, L. Modeli saradnje arhiva, biblioteka i muzeja pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga, 462- 463, napisala prema: JIN, Y. – HUANG, M. – LIN, H. – GUO, J. Study of Collaboration Mechanism oft he Virtual Reference Service. // The Electronic Library. Vol. 25, br. 6., 2007., 734.

baštinskih ustanova kada je u pitanju realizacija informacijskih usluga i uspješniji je kada je u pitanju realizacija informacijskih usluga manjeg broja baštinskih ustanova, nego kada je u pitanju veći broj ustanova. Sljedeći model, model sa središtem u kojem za razliku od istorazinskog modela upiti dolaze prvo do ustanove koja predstavlja centralno koordinacijsko tijelo cijelog konzorcija, nakon čega ona prosljeđuje upit najpogodnijoj ustanovi. U ovom modelu postoji strategija razrješavanja informacijskih upita. Postoje i neki nedostaci ovog modela, a najveći se odnosi upravo na mogućnost zatajenja ustanove koja predstavlja centralno koordinacijsko tijelo cijelog konzorcija. Kao najuspješniji primjer ovog modela pokazao se spomenuti bibliotečki informacijski konzorcij QuestionPoint. Posljednji model, kombinovani model odnosi se na kombinaciju dva prethodno spomenuta modela⁶⁰ u kojem svaka ustanova može direktno sarađivati s drugom ustanovom pri realizaciji digitalnih informacijskih ustanova, a da mogućnosti saradnje mogu biti koordinirane iz centra, ukoliko za takvo što postoji razlog.⁶¹

---

⁶⁰ Idem, 464.

⁶¹ Kodrić, L. Modeli saradnje arhiva, biblioteka i muzeja pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga, 462- 463, napisala prema: JIN, Y. – HUANG, M. – LIN, H. – GUO, J. Study of Collaboration Mechanism oft he Virtual Reference Service. // The Electronic Library. Vol. 25, br. 6., 2007., 735.

5. NAČINI ZA UNAPREĐENJE BIBLIOTEČKE, ARHIVSKE I MUZEJSKE DJELATNOSTI U BIH

U Bosni i Hercegovini odavno postoji potreba za redefiniranjem odnosa i ciljeva u baštinskim djelatnostima i ustanovama. Stvarnost arhivskih, muzejskih i bibliotečkih ustanova i djelatnosti kroz povijest mijenjala se mnogo puta i stoga su iste prilagođavale predmet svog bavljenja i način rada kontekstu, društvenim, ekonomskim, političkim i kulturnim uvjetima koji su ih okruživali.

Baštinske djelatnosti u Bosni i Hercegovini već duže vrijeme prolaze kroz dosta težak i neizvjestan proces prilagodbe u tzv. tranzicijskim ili, bolje rečeno, bosanskohercegovačkim prilikama. Ovaj proces neizvjestan je iz najmanje dva razloga: prvi je taj da se gubi želja, odgovornost i sluh za potporu i participiranje relevantnih državnih institucija u razvoju i očuvanju baštinskog sektora, a drugi razlog jeste rapidno zaostajanje u materijalnom, tehnološkom i intelektualnom aspektu bosanskohercegovačkih baštinskih ustanova s onim u regiji i cijeloj Evropi.

Nabrojat ćemo neke pravce djelovanja, odnosno pitanja koja treba tretirati u takvoj jednoj strategiji:

- Arhivisti se trebaju i moraju poslužiti iskustvima bibliotekara, muzeologa, dokumentalista i informacijskih stručnjaka. To uvjetuje u nekim segmentima sličan način rada, polje djelovanja (kulturno-historijska baština), priroda posla, vezanost za iste nauke i informacijsku tehnologiju. Upravo ovo posljednje donosi istovrsne promjene arhivima, bibliotekama i muzejima. Ako građa koju arhivi, muzeji i biblioteke sakupljaju, čuvaju i daju na korištenje ima dosta zajedničkih karakteristika, prihvatljivo je onda da sve tri vrste baštinskih ustanova imaju načelne sličnosti u postupcima nabavke, obrade, čuvanja, organiziranja (službi za korisnike, opisa nabavke, obrade i čuvanja) te zadaći i strukturi pomagala koje te ustanove izrađuju i koriste.
- Prije donošenja bilo kakvog plana rada i strategije razvoja potrebno je definirati te potrebe i ciljeve, a do njih se dolazi nakon urađene analitičke i statističke obrade svih relevantnih podataka za arhivsku djelatnost, odnosno arhivske ustanove. Izrada administrativnih, finansijskih i statističkih obrazaca za arhivsku djelatnost u Bosni i Hercegovini prijeka je

potreba i nužnost. Da bi se uočili nedostaci i teškoće u radnom procesu te da bi se isti uklonili u cilju unapređenja i bolje učinkovitosti potrebno je izraditi svrsishodne, u metodološkom smislu moderne analitičke i statističke obrasce, odnosno upitnike za arhivsku službu / ustanove, tj. arhivsku djelatnost u Bosni i Hercegovini. Kako se razvija arhivska služba i cjelokupna arhivska djelatnost, tako i obrasci (upitnici) trebaju da prate taj razvoj. Potrebno je stalno usklađivati i usavršavati administrativne i statističke obrasce i upitnike za arhivsku djelatnost u Bosni i Hercegovini.

- Razraditi adekvatne, moderne edukativno-obrazovne te naučno-obrazovne programe informacijskih nauka i baštinskih djelatnosti koji bi našli svoje mjesto u visokoškolskom, srednjoškolskom i osnovnom obrazovanju u Bosni i Hercegovini. Arhivistika, bibliotekarstvo i muzeologija kao djelatnosti i kao nauke dijele zajedničku potrebu za normiranjem postupaka, a normizacija je prijeko potreban uvjet za organiziranje sistemskog stručnog obrazovanja.
- Arhivistička udruženja u Bosni i Hercegovini, u saradnji s arhivskim ustanovama i nadležnim resornim ministarstvima, trebali bi raditi na razvoju struke u regionu i Evropi. U tom pogledu definitivno bi se moralo uvesti reda i napraviti jedinstven program rada (što uključuje kompetentne predavače, izradu programa nastavnog gradiva, savremene teme, literaturu itd.), koji bi se onda mogao sprovoditi putem svih arhivskih ustanova u Bosni i Hercegovini, arhivističkih udruženja ili ministarstva (eventualno Arhivskog vijeća BiH, ukoliko bi došlo do njegovog formiranja), što je u suštini stvar političke volje i dogovora.
- Arhivska struka (služba i udruženja) pod hitno moraju da se pozabave pitanjima osiguranja dovoljnog broja stručnjaka u arhivima i registraturama, raspodjelom odgovornosti, uredskim poslovanjem, reguliranjem predaje arhivske i registraturne građe, dostupnosti spisa – kao odgovornosti podijeljene između stvaraoca i arhiva. Stalno usklađivati registraturno uredsko poslovanje s arhivskim uredskim poslovanjem.
- U saradnji s nadležnim ministarstvima, potrebno je tražiti adekvatna zakonska rješenja, odnosno upute i propise za pitanja elektronskih zapisa te hardverska i softverska rješenja koja bi se koristila u radu uprave i arhiva. Napredak informacijskih tehnologija mora pratiti i zakonska legislativa, a zajedno s njom i arhivska struka, odnosno služba u Bosni i Hercegovini.

- Uvođenje informacijskih tehnologija u radu baštinskih ustanova te digitalizacija kulturno-historijske građe / baštine koju prati adekvatno softversko rješenje. Arhivisti, bibliotekari i muzeolozi moraju također definirati svoj odnos prema pitanju slobodnog pristupa informacijama i građi te pitanju intelektualnih sloboda.
- Stvaranje kvalitetnije i šire arhivske mreže u Bosni i Hercegovini. Raditi na stvaranju uvjeta za otvaranje arhiva vjerskih institucija, univerzitetskih arhiva, privrednih arhiva, arhiva javnih medijskih servisa i sl.
- Također važan vid djelovanja jeste sindikalno djelovanje i preko istog izrada kolektivnog ugovora u oblasti kulture – baštinskih ustanova, ali i uprave. Tim ugovorom (sistematizacijom) između ostalog regulirala bi se cjelokupna složenost svih poslova i radnih mjesta i stručnih zvanja u svim baštinskim ustanovama. Kvalitetnim kolektivnim ugovorom zaštitile bi se i očuvale djelatnosti u baštinskim ustanovama, a u skladu s razvojem novih tehnologija, dalo bi se poticaja razvoju novih poslova i zanimanja. Time bi se i vlade i ministarstva obavezali na sprovedbu istog.
- Pronaći pozitivan, proaktivan pristup institucijama vlasti kroz kvalitetno lobiranje i educiranje istih o važnosti, korisnosti i sadržaju baštinskih institucija. Ponuditi kvalitetne sadržaje medijima i putem istih vršiti pritisak na institucije vlasti. Naći adekvatan pristup u alarmiranju javnosti kad su u pitanju trenutno stanje, rad i djelovanje baštinskih institucija.
- Učiti te koristiti iskustva drugih, naročito iskustva zemalja iz bližeg okruženja (Hrvatska, Slovenija i Srbija). Konkretizirati međunarodnu saradnju s kvalitetnim sadržajima, projektima i razmjenom. Pratiti, savladati te primjenjivati međunarodne standarde. Pojačati saradnju s međunarodnim asocijacijama.

ZAKLJUČAK

Glavni cilj razvoja kulturne politike, trebao bi da bude dugoročni održivi razvoj kulture i osmišljavanje koraka kako doći do toga cilja. To definira kontekst, ciljeve i zadatke kulturne politike (legislativu, finansiranje, participaciju, obrazovanje, unapređivanje, zapošljavanje, privatizaciju i decentralizaciju) u sferi umjetnosti, kulturne industrije, kulturnih odnosa, saradnje kulture s drugim društvenim sektorima razvoja i u sferi kulturne baštine (arhivi, biblioteke, muzeji, spomenička baština i tradicijska kultura).

Kada govorimo o državnoj strategiji u kulturnoj politici u Bosni i Hercegovini, govorimo o potrebi razvijanja svijesti o kulturi, poticanju novih inicijativa u institucionalnoj i vaninstitucionalnoj sferi kulture, o saradnji i partnerstvu unutar različitih kulturnih sektora, kao i s drugim društvenim sektorima. To je potreba da se intenzivira, spajanjem ciljeva i sredstava, interes za kvalitetne vrijednosti i proizvode u institucionalnoj i vaninstitucionalnoj kulturi te da se da poticaj razvoju vrijednosti, očuvanju, vrednovanju te prezentiranju kulturnog naslijeđa.

Logično je da se prije donošenja opće strategije za kulturnu politiku definiraju neki strateški ciljevi kratkoročnog i dugoročnog razvoja arhivskih ustanova, arhivske djelatnosti i struke te kao takvi unesu u strategiju razvoja kulturne baštine, odnosno baštinskih ustanova. To traži stručnu analizu stanja, potreba, kratkoročnog, srednjoročnog i dugoročnog razvoja arhivske struke i ustanova. Zaključci i prijedlozi tog dokumenta trebali bi naći svoj put i do relevantnih faktora koji učestvuju u stvaranju kulturne strategije i u njenom sprovođenju. Uvijek je važno naglašavati da su baštinsko-informacijske ustanove i kulturne i obrazovne i odgojne. A to su ustavne kategorije. Strategija bi imala za zadatak unaprijediti svaku od ovih kategorija u arhivskoj struci, arhivskoj djelatnosti, odnosno arhivskoj službi u Bosni i Hercegovini.

Kako bi se unaprijedila kadrovska politika, odnosno kako bi se izradila strategija kadrovske politike u baštinskim djelatnostima, potrebno je unaprijediti obrazovanje i strukovno educiranje. To istovremeno, pored bibliotekarstva, znači i etabliranje arhivistike i muzeologije kao dijela informacijskih nauka u akademskim nastavnonaučnim programima. Time bi započeo i proces stvaranja naučnog diskursa u ovoj oblasti u Bosni i Hercegovini. Koliko su prijedlozi navedeni u posljednjem poglavlju realni i ostvarivi, te da li su neke realne polazne tačke koje bi poslužile kao dobra osnova za daljnju nadogradnju, još uvijek je nejasno. Jedno je sigurno, a to je da će sve ovo

navedeno biti jedan dugi proces trajanja i da bez ispunjavanja navedenih preduvjeta teško možemo bilo šta pozitivno očekivati.

Na regionalnom nivou trebalo bi se dogovarati i tražiti rješenja za adekvatan i održiv model upravljanja i organiziranja (u onom ekonomskom aspektu) institucija i ustanova kulture i kulturne djelatnosti uopće. Tu bi se moglo raditi na osmišljavanju i poticanju otvaranja odsjeka ili bar katedre na ekonomskim fakultetima u regiji, a koji bi se bavili menadžmentom u kulturi, odnosno njenim djelatnostima. Oni bi također vjerovatno nastajali postepeno iz nekih akademskih seminara, tečajeva i sl. Baštinska djelatnost bi, pored umjetnosti i drugih sektora, odnosno oblasti u kulturi, također i ovdje našla svoje mjesto, odnosno model upravljanja i organiziranja baštinskog sektora i baštinskih ustanova bio bi predmet bavljenja na ovom odsjeku ili katedri. Promjene bi, također, pratile i sistem polaganja stručnih arhivističkih, bibliotečkih i muzejskih ispita koji bi morali biti usklađeni s međunarodnim i regionalnim standardima. Oni bi se morali osmisliti u formi izvjesnih tečajeva, kurseva ili seminara i usklađivati preko strukovnih udruženja, baštinskih ustanova ali i u saradnji s formiranim institutom za informacijske nauke, odnosno kasnije s Odsjekom za informacijske nauke. Ti seminari ili tečajevi pratili bi razvoj baštinske djelatnosti, kao i njene potrebe u našoj zemlji te razvoj struke u regionu i Evropi.

LITERATURA

1. Antolović, J. (2008) Očuvajmo kulturnu baštinu. Zagreb, Hadrian.
2. Antolović, J. (2012) GAP Analiza zakonodavstva Bosne i Hercegovine u polju kulture, Izvještaj sa preporukama. UNESCO ured u Sarajevu.
3. Antolović, J., Jelić, T. (2013) Pravo i kultura. Zagreb, Hadrian
4. Cogo, I. (2016) Muzejsko zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini od 1945. do 2012. godine, Zenica.
5. Čeliković, S. (2017) Biblioteke i bibliotekarstvo u Bosni i Hercegovini od 1975. do 2010. godine : doktorska disertacija
6. Dedić, S. (2001). Upravno pravo. Magistrat: Sarajevo
7. Delibašić, E. (2012) Osnovi kulturne politike. Zenica: IK Vrijeme.
8. Domazet, A., Halilbašić, M., Osmanković, J., Peštek, A. (2016) Kreativna industrija u Kantonu Sarajevo. Sarajevo, Ekonomski institut Sarajevo.
9. Dragojević, S. (2006) Kulturna politika: europski pristupi i modeli. Doktorska disertacija. Zagreb.
10. Kodrić Zaimović, L. (2017) Participatorna kultura i baštinske ustanove: Problemi i mogućnosti dizajniranja djelotvorne korisničke platforme. *Pregled: časopis za društvena pitanja* 2(2), pp. 41–59. Dostupno na: <https://pregled.unsa.ba/index.php/pregled/article/view/448>
11. Kodrić Zaimović, L. (2021) Baštinske studije: od moderne do postdigitalne kulture. Sarajevo, NUB BiH.
12. Lejla Kodrić Zaimović. "Sinkretizmi baštinskih ustanova u Bosni i Hercegovini: prilog naučnoj valorizaciji njihovih historijskih veza i aktuelnih odnosa". *BOSNIACA - časopis Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine* 24:60-73. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=81521>
13. Leka, A. (2017) Muzeji, zbirke i galerije u Bosni i Hercegovini. Sarajevo: Udruženje ICOM – Nacionalni komitet Bosne i Hercegovine
14. Mensch, P. van (1992.) Towards a methodology of museology. Zagreb.
15. Popović, J.(2012) Pravna zaštita kulturnih dobara, sa posebnim osvrtom na arhivsku građu koja se nalazi u muzejima i bibliotekama, njeno korištenje i normativno razgraničenje

- nadležnosti muzeja, arhiva i biblioteka. Beograd. Dostupno na:
http://www.pokarhmb.si/uploaded/datoteke/Radenci/Radenci2012/24_Popovic_2012.pdf
16. Šola, T. (2014) Javno pamćenje: Čuvanje različitosti i mogući projekti. Radovi Zavoda za informacijske studije, knj. 24, Zagreb.
  17. Josip Kolanović, Hrvatski državni arhiv, Arhivistika i povijest upravnih institucija

Internet izvori:

1. Arhiv Federacije BiH. Dostupno na: <http://www.arhivfbih.gov.ba/>
2. BAM: Asocijacija informacijskih stručnjaka – bibliotekara, arhivista i muzeologa. Dostupno na: <http://www.bam.ba/>
3. [Home - International Council on Monuments and Sites \(icomos.org\)](http://www.icomos.org/)
4. [Home | UNESCO](http://www.unesco.org/)
5. [ICOM Bosne i Hercegovine \(icombih.org\)](http://www.icombih.org/)
6. [IFLA](http://www.ifla.org/)
7. [International Council of Museums - The global museum network - International Council of 11.Museums \(icom.museum\)](http://www.icom.museum/)
8. [International Council on Archives | \(ica.org\)](http://www.ica.org/)
9. Statut Asocijacije informacijskih stručnjaka – bibliotekara, arhivista i muzeologa, 2008. Dostupno na: <http://www.bam.ba/images/stories/dokumenti/statut%20integralni%202008.pdf>.
10. Vijeće ministara BiH, Ministarstvo civilnih poslova, Strategija kulturne politike u BiH, Sarajevo, juli 2008.
11. Zakon o arhivskoj djelatnosti KS (Službene novine Kantona Sarajevo, br. 50, 15.12.2016.
12. Zakon o bibliotečkoj djelatnosti. Izvorno Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 37/95. Dostupno na: <http://www.fmks.gov.ba/kultura/legislativa/fbih/36.pdf>.
13. Zakon o muzejskoj djelatnosti. Službene novine Kantona Sarajevo, br. 13/2017. Dostupno na: <https://www.paragraf.ba/propisi/kantona-sarajevo/zakon-o-muzejskoj-djelatnost>.